

91

ΘΕΜ

ΔΗΜΟΣΘ. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ
πρώην επιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων

Ο Δ Η Γ Ο Σ
ΤΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΕΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ
56 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 56

ΔΗΜΟΣΘ. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

πρώην επιθεωρητή των Δημοτ. Σχολείων

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ
ΟΔΗΓΟΣ

ΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΕΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἔκδοσις δευτέρα

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου

56—Ὁδὸς Σταδίου—56

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως.

Πρὸς τοὺς κ. κ. λειτουργοὺς τῆς Δημ.

Ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ «*παραμύθια τῆς Γριᾶς Στάθαινας*», μία συλλογὴ μου ἀπὸ 10 πρωτότυπα παιδαγωγικά παραμύθια, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκα κατὰ τὸ 1914, ἐξηντλήθη πρὸ πολλοῦ. Ἐπίσης ἔχουν ἐξαντληθῆ, καθὼς παρετήρησα, καὶ ὄλαι αἱ ἀπὸ ἄλλους συλλογεῖς ἢ συγγραφεῖς ἐκδοθεῖσαι ἕως τώρα ἄξια λόγου συλλογαὶ παραμυθίων πρὸς χρῆσιν τῶν λειτουργῶν τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν φιλομαθοῦντων μικρῶν ἀναγνωστῶν.

Ἡ τελεία ἔλλειψις ἑνὸς τόσοῦ χρησίμου βιβλίου καὶ αἱ προτροπαὶ πολλῶν συναδέλφων μὲ ἔπεισαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπανεκδώσω τὰ «*Παραμύθια τῆς γριᾶς Στάθαινας*». Ἀποφασίσας τοῦτο, ἐνόμισα, ὅτι εἶχα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρουσιάσω εἰς τὸ κοινὸν τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἔργον μου κατὰ τὴν β' ἐκδόσιν του, ὄχι μόνον βελτιωμένον κατὰ τὸ περιεχόμενον του, ἀλλὰ καὶ περισσότερον χρήσιμον διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον συνεγράφη.

Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὴν καλυτέρευσιν τοῦ περιεχομένου του ἐνόμισα, ὅτι θὰ ἐπετύχαινα αὐτὴν, εἰάν ἤμποροῦσα ν' ἀντικαταστήσω ὄλα τὰ πρωτότυπα ἐκεῖνα παραμύθια μου τῆς α' ἐκδόσεως μὲ ἐκλεκτὰ δημοτικὰ. Διότι τὰ δημοτικὰ παραμύθια, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ μας κειμήλια καὶ ὡς τοιαῦτα ἔχομεν ὅλοι μας τὸ καθῆκον νὰ τὰ μεταδίδωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ὡς κληρονομίαν πολῦτιμον, εἶναι καὶ ἐξ ἄλλου, — ὅταν μάλιστα τύχη νὰ εἶναι καὶ ἐκλεκτὰ — ἀσύγκριτα πρὸς ὁποιοδήποτε πρ ω τ ὄ τ υ π ο ν παραμῦθι κοινοῦ παραμυθολόγου.

Διὰ νὰ ἐπιτύχω ὁμως μίαν τοιαύτην ἀντικατάστασιν, ἔπρεπε ν' ἀναδιφήσω πολλὰς ἀπὸ τὰς λαϊκὰς παραμυθολογικὰς συλλογὰς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς καὶ ἀπ' αὐτὰς μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ ἐκλέξω ὀλίγα, ἀλλ' ἐκλεκτὰ κατὰ τὴν κρίσιν μου τοιαῦτα παραμύθια.

Τὰ παραμύθια αὐτά, 9 τὸν ἀριθμὸν, μαζὶ μὲ ἓνα πρωτότυπον ἰδικόν μου καὶ Ἰ δημοτικὸν γερμανικόν, ἀπετέλεσαν τὴν δευτέραν σειρὰν τῶν «Παραμυθιῶν τῆς Γριᾶς Στάθαινας».

Διὰ τὰ καταστήσω ἔπειτα χρησιμωτέραν τὴν συλλογὴν μου αὐτὴν, ἐνόμισα ὄχι μόνον, ὅτι ἡ ἔκθεσις τῶν παραμυθίων ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸν τύπον τῆς «ὑποδειγματικῆς διηγήσεως», ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ προσθέσω εἰς αὐτὴν καὶ ἐπαρκεῖς ὁδηγίας διὰ τὴν ἐπιτυχεστέραν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου χάριν τῶν διδασκάλων καὶ νηπιαγωγῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ πείρας ἐγνώρισα ὅτι τὸ μάθημα τοῦτο εἶναι φύσει δύσκολον, ἐνόμισα ὅτι αἱ ὁδηγίαι αὐταὶ δὲν ἔπρεπε νὰ περιορισθοῦν εἰς θεωρίας μόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι πλήρεις, νὰ προστεθοῦν εἰς αὐτὰς καὶ διαγράμματα ἱκανὰ διδασκαλιῶν τοῦ μαθήματος τούτου πρὸς καθοδήγησιν μὲν τῶν ἀπειροτέρων κατὰ τὰ πρῶτα διδασκαλικά αὐτῶν βήματα, πρὸς ἐδκόλιαν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἐμπείρων διδασκάλων καὶ νηπιαγωγῶν.

Αἱ ὁδηγίαι αὐταὶ μαζὶ μὲ τὴν β' σειρὰν τῶν «Παραμυθιῶν τῆς Γριᾶς» (1) καθὼς καὶ μὲ τὰ διαγράμματα, λεπτομερῆ καὶ σύντομα, τῆς διδασκαλίας ὅλων αὐτῶν τῶν παραμυθίων ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος «Ὀδηγοῦ».

Ἡ ὑποδοχὴ, ποὺ θὰ τύχη ἐκ μέρους τῶν κ. κ. συναδέλφων, θὰ μοῦ δείξῃ τὸ μέτρον ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς χρησιμότητος τοιούτων βιβλίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν προσπαθειῶν μου πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου αὐτῶν.

Δημοσθ. Ἀνδρεάδης.

(1) Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐκδίδεται καὶ ἰδιαίτερος, ἄνευ δηλ. τῶν ὁδηγιῶν καὶ τῶν ὑποδειγμάτων τῆς διδασκαλίας πρὸς χρῆσιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν φιλομαθοῦντων μικρῶν μαθητῶν.

ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ—ΓΕΝΙΚΟΝ

Ὅλιγα τινὰ περὶ τῆς παιδευτικῆς ἀξίας τῶν παραμυθίων καὶ τῆς σκοπιμότητος καὶ ἐπαρκεστέρας διδασκαλίας αὐτῶν.

§ 1. Διατί διδάσκονται παραμύθια εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα :

1. Ἐκτὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ὁ παπποὺς καὶ ἡ γιαγιά, ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, ἡ μεγαλύτερα ἀδελφή καὶ εἰς τὰ πλουσιόσπιτα ἢ γιὰ νταντὰ ἀκούονται συχνὰ νὰ διηγοῦνται παραμύθια εἰς τὰ μικρὰ ἔγγονάκια καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἢ ἀδελφάκια των, παραμύθια διδάσκονται καὶ εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, εἰς μὲν τὰ πρῶτα ἀπὸ τῆς συστάσεώς των, εἰς δὲ τὰ δεύτερα ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἔξῃς, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν χρήσει ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

2. Διὰ ποίους λόγους ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων μέχρι σήμερον νὰ ἐπικρατῇ ἡ συνήθεια αὕτη, ἀπὸ τῆς πτωχότερας καλύβης μέχρι τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἀνακτόρου πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς οἰκούντων λαῶν, οἱ γεροντιότεροι τῶν ἀνθρώπων τοῦ σπιτιοῦ νὰ διηγοῦνται εἰς τὰ νήπια καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ των παραμύθια, εἶναι ζήτημα, ἢ ἐξέτασις τοῦ

ὁποίου θὰ μᾶς ἐξέτρεπεν ἀπὸ τὰ περιορισμένα σύνορα τοῦ παρόντος Ὀδηγοῦ.

3. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀρκετὸν εἶναι νὰ ἐξετάσωμεν συντόμως, διατί καὶ εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα νὰ ἐπιβληθῇ ἐπισημως, ὑπὸ τοῦ Κράτους τ. ἔ., ἡ διδασκαλία τῶν παραμυθίων ὡς μαθήματος ὑποχρεωτικοῦ. Τοῦτο δέ, διότι ἡ ἐξεύρεσις τῶν λόγων τῆς ἐπιταγῆς ταύτης θὰ μᾶς ὠδήγει ἀσφαλέστερον εἰς τὸ νὰ εὐρωμεν καὶ τὸ πῶς πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὸ μάθημα τοῦτο, διὰ νὰ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ του καλύτερον.

4. Οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔπεισαν τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἐπιβάλουν τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτικά σχολεῖα δὲν ἐκθέτονται ἐπισήμως, δὲν ἤμπορεῖ ὅμως παρὰ νὰ εἶναι οἱ ἑξῆς :

1ος Παρατηρήθη, ὅτι τὰ παραμύθια ἀπὸ κάθε ἄλλο δίδαγμα, ἐπειδὴ, φαίνεται, ἀνταποκρίνονται περισσότερο καὶ πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ πρὸς τὴν ἀφομοιωτικὴν δύναμιν ὅχι μόνον τῶν νηπίων (4—6 ἐτῶν) ἀλλὰ καὶ τῶν 7ετῶν ἢ καὶ δετῶν ἀκόμη παιδίων, διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ πολὺ εὐκόλα γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ παιδιὰ ταύτης ἡλικίας καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν παρακολουθεῖται ἡ διδασκαλία τῶν ἀπ' αὐτά. Αὐτὸ ἐθεωρήθη ὡς σπουδαῖον προτέρημα διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, διότι καὶ ἡ εἴσοδος καὶ ἡ παραμονὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτικά σχολεῖα, ἐπειδὴ ἀντίκειται πρὸς τὴν παιδικὴν φύσιν, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἕνα ἰσχυρὸν ἀντίδοτον, ἀπὸ ἕνα μάθημα τ. ἔ., τὸ ὁποῖον νὰ ἐλκίη αὐτοὺς πρὸς τὰ παιδαγωγεῖα ταῦτα. Τοῦτο γνωρίζοντες ἐκ πείρας πλεῖστοι διδάσκαλοι κατὰ τὰς πρώτας ἰδίαις ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἐπροσπαθοῦσαν καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη εἰσαχθῆ ἐπισήμως ἡ διδασκαλία, τῶν παραμυθίων εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα, νὰ προσ-

ελκύσουν τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τοῦ δημοτ. σχολείου μὲ τὴν διήγησιν ἐπαγωγῶν παραμυθίων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπετύγγαναν.

2ος) Παρατηρήθη ἐπίσης, ὅτι ὄχι μόνον τὰ νήπια καὶ τὰ μικρὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅταν ἀκούουν ἢ ἀναγινώσκουν ἐκλεκτὰ παραμύθια, ἰδίως δημοτικὰ τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, ἐσχεδιάσθησαν μὲν ἀπὸ ἐξόχους λαϊκοὺς λογοτέχνας ἀγνώστους, ἐτροποποιήθησαν δὲ καὶ ἐβελτιώθησαν μὲ τὸν καιρὸν ἀπὸ τὰς διαδόχους γενεάς, αἰσθάνονται πειθητικὴν εὐφροσύνην, εὐάρεστα τ.ἐ. πνευματικὰ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα μόνον τὰ κλασσικῆς ὕλης λογοτεχνήματα συνήθως προκαλοῦν. Τὰ εὐάρεστα δὲ αὐτὰ πνευματικὰ συναισθήματα, ὡς γνωστόν ἐκ τῆς ψυχολογίας, εἶναι τὸ κυριώτερον κέντρον πρὸς πᾶσαν μάθησιν τῶν μικρῶν παιδιῶν.

3ος) Παρατηρήθη ἐπίσης, ὅτι μὲ τὰ παραμύθια ἀναπτύσσονται καὶ μορφώνονται γλωσσικῶς ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον οἱ τρόφιμοι τῶν νηπιαγωγείων καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τῶν δημοτ. σχολείων παρὰ μὲ κάθε ἄλλο μάθημα. Παρατηρήθη δηλ., ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν 2—3 παραμυθίων τέτοια μικρὰ παιδιά α') ἀρχίζουν καὶ ὁμιλοῦν εὐχερέστερα παρὰ πρωύτερα, — λύνεται κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον ἡ γλῶσσα των, — β) ἀποκοτῶν πολλὰς νέας λέξεις καὶ φράσεις· καὶ γ') ἀρχίζουν νὰ προσαρμόζουν τὸ λεκτικὸν των πρὸς τὸ λεκτικὸν τοῦ διδασκάλου των, (ὅταν τύχη τοῦτο νὰ εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ ἰδικόν των,) καὶ ὡς πρὸς τὴν προφορὰν καὶ ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν.

Εἶνε δὲ τοῦτο εὐεξηγήτην. Διότι, ἐπειδὴ τὸ περιοχόμενον καθενὸς παραμυθιοῦ κινεῖ παραπολὺ τὸ ἐνδιαφέρειν τέτοιων μικρῶν παιδιῶν, τὰ κάμνει, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, νὰ προσέχουν, ν' ἀντιλαμβάνονται καὶ νὰ οἰκαιοποιοῦνται καλύτερον καὶ εὐχαριστότερον ὄχι μόνον κάθε λέξιν καὶ κάθε φράσιν του·

ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν προφορὰν (τὴν φωνητικὴν) καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κλίνει τὰς λέξεις καὶ συντάσσει τὰς προτάσεις τοῦ οὗτος, καὶ ἔτσι ὄχι μόνον νὰ πλουτίζουν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταρρυθμίζουν— χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν — τὸ λεκτικόν εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ τὰ παιδιά καὶ εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ εἰς τὰ δημοτ. σχολεῖα δὲν ἀκούουν μόνον τὰ διδασκόμενα παραμύθια, ἀλλ' ἀναγκάζονται καὶ νὰ τ' ἀναδηγοῦνται πολλὰς φορές, νὰ διδάσκωνται δὲ ὄχι μόνον 2 καὶ 3 ἀλλὰ καὶ 5 καὶ 10 κατ' ἔτος παραμύθια, ἐννοεῖται ἐκ τούτου εὐκόλα, πῶς διὰ τοῦ μαθήματος τούτου ἐπέρχεται ταχεῖα καὶ ἀσφαλῆς ἢ γλωσσικὴ ἀνάπτυξις καὶ διαμόρφωσις τῶν τροφίμων τῶν νηπιαγωγείων καὶ τῶν μαθητῶν τῆς Α' καὶ Β' τάξ. τῶν δημ. σχολείων.

4ος) Παρατηρήθη ἀκόμη, ὅτι μὲ τὰ παραμύθια ἠμποροῦμεν νὰ μεταβιβάσωμεν μὲν τὸ ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν προκύψανζωηρόν ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν μας πρὸς ἄλλα φύσει ἀδιάφορα δι' αὐτοὺς μαθήματα (π. χ. τὴν Ἀριθμητικὴν καὶ τὴν Ἀνάγνωσιν), νὰ λαμβάνωμεν δὲ ἐξ αὐτῶν ἀφορμὰς πρὸς διδασκαλίαν διαφόρων φυσιογνωστικῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ δὲν προκαλοῦν τὸ παιδικὸν ἐνδιαφέρον, μὲ αὐτὸ δὲ τὸ μέσον νὰ καθιστῶμεν καὶ τὰ μαθήματα αὐτὰ ὅπωςδήποτε ἐνδιαφέροντα, πρᾶγμα, ὡς γνωστὸν, πολὺ σπουδαῖον διὰ πᾶσαν διδασκαλίαν.

Ὅταν π. χ. διδαχθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τῶν δημοτ. σχολείων τὸ πρῶτον παραμῦθον τῆς παρουσίας συλλογῆς, « ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι », δύναται ὁ διδάσκων νὰ μεταβιβάσῃ ἐμμέσως τὸ ἐκ τοῦ παραμυθίου τούτου γεννηθὲν ἀμέσως εἰς τοὺς μαθητὰς τούτους ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὰ φύσει ἀδιάφορα μαθήματα τῆς Ἀριθμητικῆς, τῆς Πρώτης Ἀναγνώσεως καὶ τῆς Πραγματογνώσεως καὶ ἴδου πῶς:

Προκειμένου νὰ διδάξῃ τὸν ἀριθμὸν 3 π. χ. θέτει

ὡς σκοπὸν τοῦ ἀριθμητικοῦ μαθήματος «σήμερα, παιδιά, θὰ λῶμεν ὅλα τὰ ζῶα τοῦ παραμυθιοῦ». Ἀρχίζων δὲ κατ' ἀρχάς (εἰς τὸ 1ον τμήμα τ. ἔ. τῆς διδακτικῆς ἐνότητος) ἀπὸ τὴν ἀρίθμῃσιν τῶν ἐνδιαφερόντων τοὺς μαθητὰς του ζῶων τούτων καὶ προχωρῶν ἔπειτα καὶ εἰς τὴν ἀρίθμῃσιν ἰσαρίθμων ἄλλων ἀντικειμένων, ἔκτος τοῦ παραμυθίου κειμένων, βλέπει μὲ εὐχαρίστησίν του, ὅτι οὗτοι παρακολούθουν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τὴν ἀρίθμῃσιν τούτων.

Ὅμοίως προκειμένου τὴν ἐπομένην ὥραν ὁ αὐτὸς διδάσκαλος νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς τὸ γράμμα γ π. χ. ἢ τὸ λ, βλέπων, ὅτι διὰ τοῦ περιεχομένου τῆς σχετικῆς πινακίδος τοῦ ἀλφαβηταρίου τῶν μαθητῶν του δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρ ν αὐτῶν, δύναται νὰ διδάξῃ αὐτὸ μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος λαμβάνων ὡς πρότυπον λέξιν τὴν λέξιν γάλα, τὴν ὁποίαν πάλιν λαμβάνει ἐκ τῆς προτάσεως τοῦ διδαχθέντος παραμυθίου «Ἐλα σοῦφερα γάλα γλυκό». Εἶνε προφανές, ὅτι μὲ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον ἐνδιαφέρ ν θὰ παρακολουθήσουν οἱ μαθηταὶ οὗτοι τὴν διδασκαλίαν τοῦ γ ἢ τοῦ λ, ὅταν ὁ διδάσκαλός των θέτῃ εἰς αὐτοὺς ὡς σκοπὸν τῆς διδασκαλίας του «σήμερα, παιδιά, θὰ μάθωμε νὰ διαβάζωμε καὶ νὰ γράφωμε ἐκεῖνο ποὺ ἔτρωγε τὸ κατσικάκι καὶ μεγάλωνε». Δ. δηλαδή; Μ. γάλα! Παρὰ ὅταν θέσωμεν εἰς τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς ἓνα τοιοῦτον σκοπόν: «Σήμερα παιδιά θὰ μάθωμε νὰ διαβάζωμε καὶ νὰ γράφωμε λύρα ἢ γῆ, κ.τ.τ.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ παραμυθίου λαμβάνων ὁ αὐτὸς διδάσκαλος θέματα πραγματογνωστικὰ περὶ κατσίκας, περὶ λύκου, περὶ μυρμηγκιῶν, περὶ στάβλου κ.τ.λ. ἀναμφιβόλως θὰ καταστήσῃ πλέον ἐνδιαφέρουσας τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἢ εἰάν ἀντ' αὐτῶν ἐδίδασκεν εἰς τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς ἕτερα ἄσχετα πρὸς τὸ διδαχθὲν παραμῦθι πραγματογνωστικὰ θέματα, περὶ βο-

διοῦ π.χ. ἢ περὶ ἀλλῆς κ.τ.τ. Οὕτως, ἐκ τόσον τ.ἔ. ἐνδιαφέροντος τοὺς μαθητὰς του μαθήματος, ἐξαο-
τῶν ὁ διδάσκαλος τὴν διδασκαλίαν τῶν τοιούτων,
φύσει ἀδιαφόρων μαθημάτων, ἐξ ἅπαντος θὰ μετο-
τεύη εἰς αὐτὰ ἐμμέσως μέγα μέρος τοῦ ἐνδιαφέρον-
τος τοῦ μαθήματος ἐκείνου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ
σπουδαῖον εἶναι καὶ νὰ κατορθωθῇ εὐκόλα μὲ ἄλλο
μάθημα δὲν εἶναι δυνατόν.

5ος) Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω λόγων ὑπάρχει
καὶ ἄλλος—ἴσως σπουδαιότερος ὅλων—ὁ ὁποῖος θὰ
ἐπέδρασε παραπολὺ ἐπὶ τῶν ἀρμοδίων ὥστε νὰ ἐπι-
βάλουν οὗτοι ὡς ὑποχρεωτικὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν
παραμυθίων εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ εἰς τὴν α' τά-
ξιν τῶν δημοτ. σχολείων. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι, ὅτι
διὰ τὰ ἡλικίας 5—8 ἐτῶν παιδιὰ δὲν ἠμποροῦμεν
δυστυχῶς νὰ μεταχειρισθῶμεν ἄλλο πνευματικὸν μέ-
σον, μὲ τὸ ὁποῖον ν' ἀναπτύξωμεν τὸ ἠθικὸν
φρόνημα αὐτῶν, πλὴν τῆς διδασκαλίας τῶν πα-
ραμυθίων.

Τῶ ὄντι τὰ τοιαύτης ἡλικίας παιδιὰ, ὡς γνωστὸν,
δὲν γνωρίζουν ἀκόμη νὰ ἀναγινώσκουν, διὰ νὰ ἠμ-
ποροῦν, ὅπως οἱ μεγαλύτεροι συμμαθηταὶ των, νὰ
ἀντλοῦν διὰ τῆς ἀναγνώσεως διάφορα ἠθικὰ διδά-
γματα, χρήσιμα διὰ τὴν ἠθικὴν μόρφωσίν των. Ἄλλ'
οὔτε καὶ ἱστορίαν, ἱερὰν καὶ πολιτικὴν, ἠμποροῦμεν
νὰ διδάξωμεν εἰς τόσον μικρὰ παιδιὰ, διότι ταῦτα
στερούμενα ἀκόμη τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς κατανό-
ησιν ἱστορικῶν γεγονότων κρίσεως, δὲν εἶναι δυνα-
τὸν νὰ κατανοήσουν ὅλως διόλου τὰ ἱστορικὰ γεγο-
νότα καὶ ἐνεκα τούτου δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀφομοιώ-
σουν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέοντα ἠθικὰ διδάγματα.

Ἐξ ἄλλου δὲ οὔτε καὶ αἰσωπεῖους μύθους
καὶ πλαστὰς διηγήσεις εἶναι ὀρθὸν νὰ χρη-
σιμοποιοῦμεν διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ
ἠθικοῦ φρονήματος τῶν τοιαύτης ἡλικίας παιδιῶν.
Διότι οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν αἰσωπεῖων μύθων, μεθ'

ὄλην τὴν φαινομενικὴν ἀπλότητά των, ἐπειδὴ ἐγκλείουν ὑψιστα βιωτικά διδάγματα, τυγχάνουν ὅλως διόλου δύσπεπτοι διὰ τὴν ἀφομοιωτικὴν δύναμιν τῶν τοιούτων παιδιῶν, οἱ δὲ λοιποί, ἐπειδὴ εἶναι λίαν σύντομοι καὶ στεροῦνται τῆς προσηκούσης δράσεως, δὲν κινοῦν ὅσον πρέπει τὸ παιδικὸν ἐνδιαφέρον. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν, ὡς ὑλικοῦ φρονηματιστικοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποδώσῃ τὰς προσδοκώμενας ἠθικὰς ἐπιδράσεις.

Αἱ δὲ πλαστὰ διηγήσεις, καμωμένοι, ὡς γνωστὸν, κατὰ παραγγελίαν καὶ ὑπὸ συνήθων λογογράφων, κατανοοῦνται μὲν εὐκόλως ὑπὸ τῶν μικρῶν παιδιῶν, δὲν ἠμποροῦν ὅμως οὔτε βαθειὰ εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν νὰ εισδύσουν καὶ ἔτσι νὰ συγκινήσουν, ὅπως πρέπει, αὐτάς, οὔτε μονίμως νὰ παραμείνουν εἰς αὐτάς, ὅπως τὰ κλασσικῆς ἕλης λογοτεχνήματα. Ἐνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἐπὶ τῶν παιδιῶν τούτων ἐπίδρασις εἶναι μηδαμινὴ καὶ πρόσκαιρος.

Ἐξ ἄλλου πάλιν δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται, ἀρκοῦμενοι εἰς τὴν διὰ τῶν παραδειγμάτων τῆς πραγματικῆς ἀναστροφῆς ἐπιτυγχανομένην ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν τιαύτης ἡλικίας παιδιῶν, ν' ἀναβάλωμεν αὐτὴν εἰς εὐθετώτερον χρόνον, ὅποταν δηλ. οἱ μαθηταὶ οὗτοι θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοοῦν τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς αἰσωπεῖους μύθους καὶ νὰ ἀρύωνται διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἠθικὰ διδάγματα. Ἡ πλήρωσις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς εἶναι τόσον ἐπιτακτικὴ καὶ τὸ πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς ἀπαιτούμενον ὑλικὸν ἠθικῆς γνώσεως τόσον μέγα, πρὸ παντὸς δὲ ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἠθικῆς γνώσεως ἠθικὴ ἀσκήσις τόσον μακροχρόνιος, ὥστε δὲν εἶναι ὀρθὸν κατὰ τὸ 5ον, 6ον, 7ον καὶ 8ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν παιδιῶν μας, εἰς ἐποχὴν τ. ἔ. τῆς εὐπλαστοτέρας διαμορφώσεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεώς των, νὰ ἀφήνωμεν πνευματικῶς ἀκαλ-

λιέργητον αὐτήν, χωρὶς νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν κάθε πνευματικὸν μέσον, τὸ ὁποῖον ἤμπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸν σκοπὸν μας αὐτόν.

Τὸ μέσον δὲ τοῦτο, τὸ μοναδικὸν μὲν ἀτυχῶς, καταλληλότατον δὲ εὐτυχῶς, δι' ἓνα τοιοῦτον σκοπὸν, εἶνε τὰ παραμύθια.

Ταῦτα, ὡς γνωστόν, εἶνε διηγήσεις γεγονότων φανταστικῶν, περιστρεφομένων εἰς ἓν ἢ ὀλίγα πρόσωπα. Αἱ διηγήσεις αὐταί, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μακραί, περικλείουν ἓν πρότερον τοιαύτην δρᾶσιν, ὥστε ἤμποροῦν νὰ συγκρατήσουν μέχρι τέλους ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον μικρῶν, ἀλλὰ καὶ μεγάλων ἀκόμη ἀκροατῶν. Κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν ἔπειτα τῶν ἐν αὐταῖς ἀναφερομένων γεγονότων αὐταὶ παρέχουν πλείστας εὐκαιρίας εἰς τοὺς ἀκροατάς των εἰς τὸ νὰ ἀρυσθοῦν οὔτοι πλούσιον καὶ ποικίλον ὕλικὸν ἠθικῆς γνώσεως, ἀντλοῦντες αὐτὸ εἴτε ἐκ τῶν σκέψεων εἴτε καὶ ἐκ τῶν πράξεων τῶν δρώντων εἰς τὰς διηγήσεις ταύτας προσώπων καὶ τῶν προσωπικῶς ἐννοουμένων ἄλλων ὄντων.

Εἰς τὸ πρῶτο παραμῦθι π.χ. τῆς παρουσίας συλλογῆς, «ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι», ὁ ἀκροατῆς αἰσθάνεται ἓν πρότερον τὴν φιλοστοργίαν τῆς κατσίκας καὶ εἰς τὰς πράξεις, (τοῦ νὰ φέρῃ καθ' ἑκάστην ἄφθονον τροφήν εἰς τὸ τέκνον τῆς,) καὶ εἰς τοὺς λόγους τῆς, (εἰς τὰς συμβουλὰς, ποῦ τοῦ δίδει). Μετὰ τὴν ἠθικὴν αὐτὴν γνώσιν ὁ ἀκροατῆς τοῦ παραμυθιοῦ αὐτοῦ ἀντιλαμβάνεται τὸν λύκον πρῶτον νὰ πονηρεύεται, ἔπειτα νὰ ψεύδεται, μετὰ ταῦτα δὲ νὰ μετέρχεται πᾶν μέσον, ὅπως ἐπιτύχῃ τοὺς κακούργους σκοπούς του, νὰ κλέπῃ δηλ., ν' ἀπατᾷ κτλ. Παραλλήλως πρὸς τὰς περὶ τοῦ ἤθους τοῦ λύκου γνώσεις ταύτας ὁ αὐτὸς ἀκροατῆς τοῦ αὐτοῦ παραμυθιοῦ βλέπει τὸ κατσικάκι νὰ τηρῇ τὴν συμβουλήν τῆς μητέρας του, νὰ προσέχῃ εἰς ὅλα καὶ ὡς ἐκ

τούτου νὰ σώζεται ἐκ τοῦ κακοῦ, τέλος δὲ νὰ τιμωρηῖται τὸ κακὸν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ λύκου.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ποικιλίας, μὲ τὴν ὁποίαν παρέχεται εἰς κάθε παραμύθι ἡ ἠθικὴ γνῶσις, αὕτη παρουσιάζεται εἰς τὸν ἀκροατὴν ὑπὸ τόσον ἀπλῆν μορφήν, ὥστε νὰ δύναται εὐκολώτατα, πολλάκις δὲ καὶ ἄνευ ξένης καθοδηγίας, ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ν' ἀφομοιωθῇ καὶ ὑπὸ ἀκροατῶν ὄχι μόνον δετῶν καὶ 7ετῶν, ἀλλὰ καὶ θετῶν καὶ δετῶν ἀκόμη. Εἶνε δὲ παρατηρημένον, ὅτι ὅταν ἔτσι εὐκόλα ἀφομοιώνεται ἡ ἠθικὴ γνῶσις, ἔχει τότε ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ τροφίμου. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι τινὲς τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς ἓνα παραμύθι ἠθικῶν σχέσεων καὶ βουλήσεων δὲν γίνονται ἀντιληπταὶ κατὰ τὴν διήγησιν ὑπὸ τοιαύτης ἡλικίας ἀκροατῶν, ἔρχεται ἡ καθοδηγία τῆς νηπιαγωγοῦ καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου, οἵτινες μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν κατανόησιν καὶ τελείαν ἀναδιήγησιν (ἀναπαράστασιν) ἐκάστου διδασκομένου τμήματος θὰ ἐπιληφθοῦν ἀμέσως τῆς εὐκαιρίας νὰ καθοδηγήσουν αὐτοὺς νὰ κρίνουν ἡθικῶς ἐκάστην σκέψιν καὶ πράξιν τοῦ παραμυθιοῦ, βραδύτερον δὲ καὶ νὰ ἐξαγάγουν καὶ ἠθικὰ διδάγματα ἐξ αὐτῆς.

Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον καθὼς βλέπει ὁ καθένας, διὰ τῶν παραμυθίων εἶναι δυνατὸν καὶ ἡ ἠθικὴ κρίσις τῶν τοιαύτης ἡλικίας παιδιῶν εὐκόλως νὰ καλλιεργηθῇ καὶ ἡ ἠθικὴ γνῶσις αὐτῶν διὰ τοῦ περιεχομένου τῶν ἄριστα νὰ πλουτισθῇ, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ εἶναι ἠθικόν. Διότι εἶναι ἀληθές, ὅτι πλεῖστα παραμύθια περιέχουν καὶ ιδέας καὶ πράξεις ἀνηθίκους, αἱ ὁποῖαι ἢμποροῦν εὐκόλως νὰ διαφθείρουν τὴν συνείδησιν τῶν μὴ μορφωμένων ἀκροατῶν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πρέπει μὲ μεγάλην προσοχὴν νὰ ἐκλέγωνται τὰ παραμύθια καὶ νὰ τροποποιοῦνται ἐν ἀνάγκῃ μέρη αὐτῶν ὑποπτα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξ αὐ-

τῶν μέλλουσιν νὰ προέλθῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἤθους τῶν μικρῶν ἀκροατῶν.

6ος) Ἐὰν εἰς τ' ἀνωτέρω προσθήσῃ τις καὶ ὅτι τὰ παραμύθια ἐγκρύπτουν ὄχι ὀλίγα στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν διὰ τῆς νεολαίας, θὰ ἔχῃ ὅλους περίπου τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἔπεισαν τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἐπιβάλουν ἐπισήμως τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους. μεθ' ὅλας τὰς μεγάλας καὶ σοβαρὰς ἀληθῶς ἀντιρροήσεις, αἵτινες προεβλήθησαν μέχρι τοῦδε κατὰ τῆς τοιαύτης εἰσαγωγῆς αὐτῶν καὶ ὑπὸ ἄλλων μὲν σχολικῶν ἀνδρῶν, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Χ. Παπαμάρκου. 1)

§ 2. Οἱ ἐκ τῶν παραμυθίων κίνδουνοι καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀποφυγῆς.

1. Μεθ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνωτέρω λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, μὴ νομίσῃ τις, ὅτι ὁποιοδήποτε παραμύθι καὶ ὁπωςδήποτε διδασκόμενον ἡμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς τροφίμους τῶν σχολείων τούτων.

2. Τὸ ἐναντίον εἶναι ἀληθές· ὅτι δηλ. τὰ πλεῖστα παραμύθια εἶναι ἐπιβλαβῆς διδακτικῆ ὕλη διὰ τοιαύτης ἡλικίας παιδιὰ, ὅταν δὲ ταῦτα δὲν διδάσκονται καὶ ὅπως πρέπει, τότε καθίσταται ἔτι ἐπιβλαβεστέρα. Διότι πολλὰ παραμύθια, ὡς γνωστὸν, περιλαμβάνουν περιεχόμενον αἰσχρὸν, ἄλλα κακόηθες καὶ ἄλλα σιχαμερὸν. Εἰς ἄλλα ἔξ αὐτῶν πάλιν καταφαίνονται, ὅτι ἡ κακία ἐπικρατεῖ τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ εἰς ἄλλα

1) Βλέπε β' τόμον «τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῶν μικρῶν ἐλληνοπαίδων» αὐτοῦ σελ. 371—420.

ολόκληροι τάξεις και φυλαὶ ἀνθρώπων διασύρονται ὅλως ἀδίκως ὡς πονηραὶ, ὡς ἰδιοτελεῖς, ὡς ἄστοργοι, ὡς κοιλιόδουλοι κ.ο.κ. καθὼς οἱ σπανοί, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ παππάδες, αἱ μητρικαὶ κτλ. Τοιούτου περιεχομένου παραμύθια καὶ ὅταν διδάσκονται μεθοδικώτατα, εἶναι ἀδύνατον νὰ προαγάγουν τὴν ἠθικὴν συνείδησιν τόσον μικρῶν παιδιῶν.

3. Ἐκτὸς ὅμως τῶν τοιούτων ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἀποβλήτων παραμυθίων, ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα παραμύθια, τὰ ὁποῖα ἐνῶ περιλαμβάνουν ἠθικὸν περιεχόμενον, εἶναι ἐν τούτοις διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἐπιβλαβέστερα τῶν ἀνηθίκων. Τοιαῦτα εἶνε τὰ παραμύθια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τοῦ ἀγρίου καὶ φρικαλέου περιεχομένου των προξενοῦν τὸν φόβον εἰς τὰς ἀπαλὰς τῶν τοιαύτης ἡλικίας παιδιῶν καρδίας καὶ ἐμφυτεύουν εἰς αὐτὰ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας καθιστῶντα ταῦτα δυστυχῆ ὄντα καθ' ὅλην τὴν ζωὴν των. Διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ ἡ δειλία καὶ αἱ προλήψεις καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι ἀπαξ ῥιζωθεῖσαι δυσκόλως δύνανται νὰ ἐκρίζωθοῦν ἀπὸ κάθε ἀνθρώπου.

4. Τέλος μεταξὺ τῶν ἐπιβλαβῶν παραμυθίων πρέπει νὰ καταταχθοῦν καὶ ἐκεῖνα ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖα ὄντα προϊόντα ἀγαλινώτου φαντασίας, ὅταν μεταδίδονται εἰς παιδιὰ ἡλικίας 5—8 ἐτῶν, ἐξάπτουν ὑπερβολικὰ τὴν φαντασίαν αὐτῶν καὶ τὰ καθιστοῦν νευροπαθῆ καὶ ἀνίκανα νὰ ἀντιληφθοῦν ἀκριβῶς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

5. Τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα ἔχον ὑπ' ὄψιν τοὺς κινδύνους, ποὺ κρύπτουν διὰ μικρὰ παιδιὰ πολλὰ παραμύθια, ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν διδασκάλων ὀρίζον ὅπως τὰ μέλλοντα νὰ διδαχθοῦν παρ' αὐτῶν παραμύθια εἶναι κατάλληλα. Ἡ ἐξείρεσις ὅμως καταλλήλων παραμυθίων οὔτε πρόχειρος οὔτε εὐκόλος εἶναι διὰ τὸν κάθε ἓνα δικάσκαλον καὶ διὰ τὴν κάθε μίαν νηπιαγωγόν. Χρειαίτε-

ται νὰ ἔχη τις ὑπ' ὄψιν του ὑλικὸν ἄφθονον, χρόνον πολὺν εἰς τὴν διάθεσίν του, ἔχων δὲ πρὸς τούτοις καὶ διδακτικὴν πείραν ὄχι μικράν, νὰ καταβάλλῃ κάθε φορὰν πολλὴν προσοχὴν διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐξευρίσκη τὰ κατάλληλα αὐτὰ μαραμύθια τοῦ ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Ἐπειδὴ δὲ αἱ συνθήκαι αὐταὶ δύσκολα ἤμπορεῖ νὰ συνυπάρξουν εἰς τὸν καθένα, προκειμένου νὰ διδάξῃ οὗτος κατάλληλα παραμύθια, καλὰ θὰ κάμῃ νὰ παραλαμβάνῃ αὐτὰ ἀπὸ συλλόγους δοκιμασμένης πείρας σχολικῶν συλλογέων. Τοῦτο θὰ εἶναι τὸ καλύτερον μέσον τοῦ νὰ ἀποφεύγῃ κάθε φορὰν τοὺς ἐκ τῶν παραμυθίων ἀναποφεύκτους ὅσον καὶ μεγάλους κινδύνους.

§ 3. Ὁ προσήκων σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων καὶ τὰ προσήκοντα μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν καταλλήλων παραμυθίων εἶναι, ὡς εἶδομεν, ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μαθήματος τούτου. Μόνῃ ὅμως αὕτη δὲν ἀρκεῖ. Ἀνάγκη εἰς τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν τῆς ὕλης νὰ προστεθῇ καὶ ἡ καταλλήλος διδασκαλία αὐτῆς, διότι εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὸν μᾶλλον πρωτόπειρον τῶν διδασκάλων ὅτι ἡ καταλληλοτέρα διδακτικὴ ὕλη, ὅταν μεταδίδεται ἀκαταλλήλως, ἐλάχιστα δύναται νὰ ὠφελήσῃ τοὺς διδασκόμενους.

2. Διὰ νὰ διδάξῃ τις καταλλήλως τὸ μάθημα τῶν παραμυθίων, πρῶτιστα πάντων ἀπαιτεῖται νὰ μὴ λησμονῇ τὸν προσήκοντα σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον διδάσκεται τοῦτο. Ἡ ζωηρὰ ἀνάμνησις τοῦ προσήκοντος σκοποῦ θὰ ὀδηγῇ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἐξευρίσκη πάντοτε καὶ τὰ προσήκοντα, τὰ προσφορώτερα τ. ἔ. μέτρα, πρὸς ἐπιτυχεστέραν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου.

3. Εἰς τὴν § 1 εἶδομεν τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ Κράτος ἐπέβαλεν εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτ. σχολεῖα τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων. Ἐπειδὴ οἱ λόγοι ἐκεῖνοι εἶναι ὑποθετικοί, τὸ δὲ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα μὲ τὸ νὰ κατατάσῃ τὰ παραμύθια μεταξὺ τοῦ ὕλικου τῶν «λεκτικῶν ἀσκήσεων» φαίνεται ὡς νὰ προβάλλῃ εἰς τοὺς διδασκάλους ὡς μόνον σκοπὸν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λεκτικοῦ τῶν μαθητῶν των, εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι οἱ διδάσκοντες εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτ. σχολεῖα δὲν πρέπει νὰ θέσουν ποτὲ τόσον στενὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου.

4. Τῷ ὄντι διεξερχόμενοι τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ Κράτος ἐπέβαλε τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων, εἶδομεν ὅτι δι' αὐτῶν δύναται τις ν' ἀναπτύξῃ καὶ νὰ διαμορφώσῃ καὶ τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῶν μικρῶν ἀκροατῶν του, συγχρόνως δὲ καὶ νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὰ πρὸς μεταβίβασιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μαθητῶν του εἰς ἕτερα φύσει ἀδιάφορα μαθήματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἀνάπτυξις καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ λεκτικοῦ τῶν μαθητῶν, εἰς τοὺς ὁποίους διδάσκονται παραμύθια, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀξιόλογα ὄχι μόνον διὰ τοῦ λοιποῦ ὕλικου τῶν «λεκτικῶν ἀσκήσεων», τὸ ὁποῖον καταγράφεται εἰς τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντων τῶν λοιπῶν μαθημάτων, χωρὶς νὰ διδαχθῇ εἰς αὐτοὺς οὔτε ἓνα παραμύθι, ἡ δὲ μεταβίβασις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς διδασκαλίας εἰς τὰ μὴ κινουῦντα τὸ παιδικὸν ἐνδιαφέρον μαθήματα, πρὸ παντὸς δὲ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος τῶν αὐτῶν μαθητῶν δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ συντελεσθῇ κατὰ τὸν χρόνον τούτον, ὡς εἶδομεν ἐν τῇ αὐτῇ §, δι' οὐδενὸς ἄλλου μαθήματος, εἰ μὴ διὰ τῶν παραμυθίων, ἔπεται ἐξ ὅλων τούτων, ὅτι οἱ διδάσκοντες εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ

τὰ δημοτικά σχολεῖα τὸ μάθημα τοῦτο πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων πρόκειται ὄχι μόνον τὸ λεκτικὸν τῶν τροφίμων των, ἀλλὰ καὶ τὸ ἠθικὸν φρόνημα αὐτῶν ν' ἀναπτύξουν καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου ἐξεγειρόμενον ζωηρότατον ἐνδιαφέρον εἰς τὴν διδασκαλίαν ἄλλων μαθημάτων, μὴ κινούντων φύσει τὸ ἐνδιαφέρον τόσον μικρῶν μαθητῶν. Μόνον δι' ἓνα τοιοῦτον σκοπὸν ἀξιίζει τὸν κόπον νὰ διδάξῃ τις παραμύθια. Μόνον οὗτος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὁ π ρ ο σ ῆ κ ω ν σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου.

5. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τώρα, ὅταν θέσῃ τις ὡς π ρ ο σ ῆ κ ο ν τ α τόσον εὐρὺν σκοπὸν διὰ τὸ μάθημα τοῦτο πῶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ πληρώσῃ αὐτὸν π ρ ο σ ῆ κ ὀ ν τ ω ς.

Α') Διὰ νὰ κατορθώσῃ ἐν πρώτοις ὁ διδ. νὰ πληρώσῃ τὸ φ ρ ο ν η μ α τ ι σ τ ι κ ὸ ν μέρος τοῦ ἀνωτέρου τεθέντος σκοποῦ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων, ἀνάγκη 1ον) διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν νὰ κάμνῃ τοὺς μικροὺς μαθητὰς του νὰ συμπάσχουν διὰ τὰς τύχας τῶν προσώπων τῶν παραμυθίων, διότι ἡ συμπάθεια εἶνε προοδοποιήσις πρὸς τὴν ἠθικότητα· 2ον) νὰ συνηθίσῃ αὐτοὺς νὰ σχηματίζουν ὀρθὰς ἠθικὰς κρίσεις, θετικὰς καὶ ἀρνητικὰς, περὶ ὅλων τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν προσώπων τούτων· 3ον) νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς νὰ συναγάγουν καὶ τινα γενικὰ ἠθικὰ διδάγματα εὐκολοκατανόητα καὶ 4ον) νὰ τοὺς ἀσκήσῃ εἰς τὴν κατὰ τὸν πρακτικὸν βίον ἐφαρμογὴν τῶν ἠθικῶν τούτων διδαγμάτων. Ταῦτα δέ, διότι ὁ μὲν ἐθισμὸς εἰς τὸ ὀρθῶς κρίνειν καὶ ὁ σχηματισμὸς γενικῶν ἠθικῶν διδαγμάτων προάγει τὴν ἠθικὴν γνῶσιν, ἡ δὲ ἐφαρμογὴ ταύτης στερεώνει τὸ ἠθικὸν φρόνημα, καθὼς διδάσκει ἡ ψυχολογία.

Καὶ πῶς μὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίζουν διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν πα-

ραμυθίων ἠθικὰς κρίσεις καὶ νὰ συνάγουν ἐξ αὐτῶν γενικὰ ἠθικὰ διδάγματα, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐλέχθησαν προηγουμένως τινὰ καὶ κατὰ ἀκολουθοῦντα διαγράμματα τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων τῆς παρούσης σύλλογης θὰ καταδειχθῆ σαφέστερον. Ὁμοίως αὐτοῦ θὰ καταδειχθῆ καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον εἶνε δυνατὸν ἢ διὰ τῶν παραμυθίων ἀποκτωμένη ἠθικὴ γνῶσις νὰ μεταβάλλεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς δύναμιν καὶ ἔτσι νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὸν πρακτικὸν αὐτῶν βίον.

Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς συμπαθείας τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν παραμυθίων, αὕτη εἶνε δυνατὸν νὰ κατορθωθῆ, ὅταν ὁ διδάσκαλος ἀπεικονίζων ζωηρῶς εἰς τοὺς μαθητὰς του τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας, τὰς εὐχαριστήσεις καὶ τὰς δυσαρρεσκείας τῶν φανταστικῶν προσώπων τῶν παραμυθίων, φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς συμπάσχει μετ' αὐτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων.

Β') Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, ἦτοι τὸ μεταβιβαστικὸν τοῦ ἐνδιαφέροντος, τοῦτο εἶνε δυνατὸν νὰ πληρωθῆ, 1ον) ὅταν ὁ διδάσκων καθιστᾷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαν, διότι ἔτσι μόνον ὑπάρχει ἐλπίς τὸ περισσεῦον τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐκ τοῦ μαθήματος τούτου νὰ μεταδοθῆ καὶ εἰς ἕτερον μάθημα. Θὰ κατορθώσῃ δὲ νὰ καταστήσῃ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαν τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων, πρὸ πάντων ὅταν κατὰ τὴν προσφορὰν τῆς ὅλης τοῦ δόλου τοὺς ὅρους τῆς καλῆς διηγήσεως, διότι εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ἡ κ α λ ῆ δι ἡ γ η σ ι ς παίζει τὸν σπουδαιότατον πρὸς τοῦτο ρόλον. 2ον). Ὅταν ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὅλα τὰ διδακτέα μαθήματα τῆς ἐβδομάδος προσπαθῆ πρὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν νὰ ἐξευρίσκη ἢ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ δημιουργῆ τεχνητὰ συνδετικὰ σημεῖα μεταξὺ τῆς ἐνδιαφερού-

σης ὕλης τοῦ διδασκομένου κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον παραμυθίου—ὅποιονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τοῦτο—καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐβδομάδα ταύτην μελλόντων νὰ διδασχθῶν ἑτέρων μαθημάτων, κατὰ τοιοῦτον ὁμῶς τρόπον, ὥστε οὔτε τὸ περιεχόμενον τοῦ παραμυθίου νὰ ἀλλοιώνεται οὔτε ἢ ἐκ τῆς διηγήσεως αὐτοῦ ἀναμενομένη διέγερσις τοῦ θυμικοῦ τῶν μαθητῶν νὰ ἐλαττώνεται ποσῶς. Ὅτι δὲ εἶναι δυνατὰ ταῦτα, καὶ εἰς τὴν § 1 καταδείχθη ἐν μέρει καὶ εἰς τὰ κατωτέρω διαγράμματα τῶν διδασκαλιῶν τῶν παραμυθίων τῆς παρούσης συλλογῆς θὰ καταδειχθῆ, πιστεύομεν, πληρέστερον.

Γ') Διὰ νὰ κατορθώσῃ δὲ τέλος ὁ διδάσκων διὰ τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων νὰ ἐπιτύχῃ ἐν μέρει καὶ τὴν γ λ ω σ σ ι κ ῆ ν π ρ ο α γ ω γ ῆ ν τῶν μαθητῶν του, ἧτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ πλουτίσουν μὲν οὗτοι μὲ νέας λέξεις καὶ φράσεις τὸ λεξιλόγιόν των, ν' ἀσκηθῶν δὲ εἰς τὸ τὰ ἐξωτερικεύουν διὰ τῆς γλώσσης εὐχερῶς ὄχι μόνον μικρά, ἀλλὰ καὶ μακρὰ ὅπωςδήποτε διανοήματά των, ν' ἀρχίσουν δὲ βαθμηδὸν νὰ προσαρμόζουν τὸ λεκτικόν των καὶ κατὰ τὸ λεξικὸν καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ κατὰ τὴν φωνητικὴν πρὸς τὴν Ὁμιλουμένην Καθαρεύουσαν, ἀνάγκη

1ον) Γενικῶς μὲν νὰ καθιστᾷ εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρουσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος, δι' οὓς λόγους ἐξηγήσαμεν προηγουμένως εἰς τὴν σελ...). Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὅταν κατὰ τὰ λοιπὰ στάδια τῆς διδασκαλίας συνδιαλέγεται μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ ὅταν κατὰ τὸ στάδιον τῆς Προσφορᾶς διηγῆται τὸ παραμῦθι, μῆτε νὰ βιάζεται μῆτε νὰ κραυγάζῃ, ἐπειδὴ ἢ μὲν ταχύτης τῆς ὁμιλίας του δὲν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς μαθητάς του ν' ἀντιλαμβάνονται εὐκρινῶς, ἐπομένως καὶ νὰ ἐντυπώνωνται καλῶς τὰς λέξεις, τὰς φράσεις, τοὺς τύπους, τὴν σύνταξιν καὶ τὴν προφορὰν του, ὃ δὲ ἰσχυρὸς τόνος τῆς φωνῆς του ἀποναρκῶνων νὰ ἀκουστικά των ὄργανα ἔμπο-

δίξει επίσης τὴν εὐκρινῆ ἀντίληψιν τῶν λόγων του
2ον) Εἰδὶ κῶς δὲ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς
ἐξῆς μερικὰς περιπτώσεις: α') εἰάν νηπιαγωγῆ ἑλλη-
νόφωνα νήπια, ἐπειδὴ ἡ γλωσσικὴ προαγωγή τῶν
τοιούτων νηπίων δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ προχωρῇ πέραν
τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ λεξιλογίου των καὶ τῆς ἀσκή-
σεως εἰς τὸ εὐχερῶς ἐκφράζεσθαι, ἀνάγκη καὶ οὐ-
τος νὰ μεταχειρίζεται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν
παραμυθίων τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν νηπίων του
καὶ τὰ νήπιά του ταῦτα οὐδέποτε νὰ ἐπιχειρῇ νὰ
διορθώσῃ γλωσσικῶς, ἐκτὸς μόνον ὅταν αὐτὰ δὲν
ἐκφράζονται ὀρθῶς καὶ εἰς τὸ μητρικόν των ἰδίωμα.
β') Ἐάν δὲ νηπιαγωγῆ ξενόφωνα νήπια, ἐπειδὴ εἶ-
ναι ἀνάγκη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐμβληθῇ καὶ εἰς αὐτὰ
συμφώνως μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπρο-
σωπείας ἢ Καθαρεύουσας, ἀπαραίτητον εἶναι καὶ κατὰ
τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων καὶ αὐτὸς καὶ τὰ
νήπιά του νὰ μεταχειρίζονται τὸν τύπον τῆς ὁμιλου-
μένης Καθαρευούσης. γ') Ἐάν δὲ διδάσκη μαθητὰς
τῆς Α' τάξεως τῶν δημοτ. σχολείων, μολονότι ἀπὸ
τῆς τάξεως ταύτης πρέπει ν' ἀρχίζῃ καὶ ἡ βαθμιαία
προσαρμογὴ τῶν μαθητῶν τούτων πρὸς τὴν Καθα-
ρεύουσαν, ἐν τούτοις ἄς μὴ λησμονῇ ὅτι, ἐπειδὴ
διὰ τὴν τάξιν ταύτην προέχει τὸ ζήτημα, πῶς ν' ἀγα-
πήσουν οἱ μαθηταὶ αὐτῆς τὸ σχολεῖον, πῶς ν' ἀνοί-
ξουν εἰς τὸν διδάσκαλόν των τὴν καρδιά καὶ τὴν
σκέψιν των καὶ πῶς νὰ ἐξωτερικεύουν εὐκόλως τὰ
διανοήματά των, δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐπιβάλλ-
εται νὰ γίνῃ μὲ πολλοὺς περιορισμοὺς καὶ μὲ πολ-
λὰς προφυλάξεις ἢ προσαρμογὴ αὐτῆ τῶν μαθητῶν
του πρὸς τὸν τύπον τοῦτον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.
Πρὸς τοῦτο ὁ διδάσκαλος τῆς τάξεως ταύτης ἄς
ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του τὰ ἐξῆς:
α') Ὅπου οἱ μαθηταὶ ἔχουν ὡς μητρικὴν γλῶσ-
σαν τὴν Ὁμιλουμένην Καθαρεύουσαν, καθὼς εἰς τὰς
Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς λοιπὰς μεγαλουπό-

λεις τοῦ Κράτους, ἐκεῖ ἢ διὰ τῶν παραμυθίων σκοπούμενη γλωσσική προαγωγή τῶν τοιούτων μαθητῶν ἄς περιορίζεται μόνον εἰς τὸν δι' ἑκάστου μαθήματος αὐτῶν πλουτισμὸν τοῦ λεξιλογίου των διὰ 2—3 νέων λέξεων (ἀντιπροσωπευουσῶν δηλ. νέας ἐννοίας), εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐκφραζομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸν γλωσσικὸν τοῦτον τύπον καὶ εἰς τὴν εὐχερῆ καὶ συνεχῆ διήγησιν, ἃς προσέχη δὲ ὁ διδάσκων τοιούτους μαθητὰς καὶ κατὰ τὸ μάθημα τῶν παραμυθίων, καθὼς καὶ πάντοτε, καὶ ὅταν ὁμιλῆ καὶ ὅταν διηγῆται, ν' ἀποφεύγη πᾶν ἰδιωματικὸν στοιχεῖον τοῦ ἰδικοῦ του λεκτικοῦ.

β') Ὅπου τὸ γλωσσ. ἰδίωμα τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης ἀπομακρύνεται μὲν τοῦ τύπου τῆς Ὅμιλουμένης Καθαρευούσης, τυγχάνει δὲ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ διδάσκοντος, οὗτος ὀφείλει καὶ διὰ νὰ εἶναι ἀντιληπτὸς καὶ διὰ νὰ κινῆ συναισθηματικὰ τοὺς μαθητὰς του καθ' ὅλην τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων, νὰ μεταχειρίζεται τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα αὐτῶν (πλὴν τῆς φωνητικῆς,) νὰ προσέχη ὅμως, ὥστε νὰ μὴ παρέρχηται κανέν τοιοῦτον μάθημα, κατὰ τὸ ὅποιον νὰ μὴ παρεισάγη καταλλήλως εἰς τὸ ἰδιωματικὸν τοῦτο λεκτικὸν τῶν μαθητῶν του καὶ 2—3 πανελληνίου χρήσεως νέα γλωσσικὰ στοιχεῖα, καὶ δὴ κυρίως λέξεις καὶ φράσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ τύπους καὶ συντάξεις, ταῦτα δὲ νὰ ἐπιμένῃ νὰ γίνωνται μὲ τὸν καιρὸν κτῆμα τῶν μαθητῶν του. Πῶς πρέπει νὰ γίνεται καταλλήλως ἡ προσαρμογὴ καὶ ἡ στερέωσις αὕτη τῶν νέων γλωσσικῶν στοιχείων, θὰ δηλωθῆ κατωτέρω.

γ') Ὅπου δὲ τέλος τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης ἀπομακρύνεται μὲν τῆς Ὅμιλουμένης Καθαρευούσης, εἶναι δὲ διάφηρον τοῦ μητρικοῦ ἰδιώματος τοῦ διδάσκοντος, κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιῆ οὗτος καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων τὸ ἰδικόν του

γλωσσικὸν ἰδίωμα, οὔτε κατὰ πάντα τὴν Ὀμιλου-
 μένην Καθαρεύουσαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν
 νὰ μεταχειρίζεται τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν μαθη-
 τῶν του, οὔτινος ἐγκαίρως πρέπει νὰ μάθῃ τὰ κυ-
 ριώτερα χαρακτηριστικά, μόνον δὲ 2—3 πανελληνίου
 χρήσεως γλωσσικά στοιχεῖα ἐκάστοτε νὰ παρειαγάγῃ.
 Ὡς κατὰλληλα δὲ μέτρα διὰ τὴν παρειαγωγὴν τῶν
 νέων γλωσσικῶν στοιχείων θεωρῶ τὰ ἑξῆς: α') Νὰ
 μὴ παρουσιάζῃ ὁ διδάσκων μεμονωμένον τὸ πα-
 ρεισακτέον πανελλήνιον γλωσσικὸν στοιχεῖον, ἀλλ'
 ἐν συνοδείᾳ πάντοτε μετὰ τῆς γνωρίμου εἰς τοὺς μα-
 θητὰς τοῦ ἀντιστοίχου ἰδιωματικοῦ καὶ δὴ καὶ κα-
 τόπιν τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ τελευταίου. Ὑποθεθείσθω
 π.χ. ὅτι οὗτος θέλει νὰ παρειαγάγῃ κατὰ τι μάθημα
 παραμυθίων τὰς πανελληνίως γνωστὰς λέξεις π ρ ό-
 β α τ α καὶ σ κ υ λ ί, ἀντικαθιστῶν δι' αὐτῶν τὰς ἰδιω-
 ματικὰς π ρ ά τ α καὶ σ κ λ ι τῶν μαθητῶν του. Εἰς
 τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ παρειαγωγὴ θὰ γίνῃ ὡς
 ἑξῆς: «Λοιπόν, παιδιά, ὁ λύκος ἀπὸ μακριὰ εἶδε
 τὰ π ρ ά τ α, μὰ τὰ καημένα τὰ π ρ ό β α τ α δὲν εἶδαν
 τὸν λύκο. Μονάχα τοὺ σ κ λ ι, ναί, ἐκεῖνο τὸ σ κ υ λ ι
 τοῦ τσοπάνη τὸν μυρίστηκε κλπ. β') Εὐθὺς ὡς κατὰ
 τοιοῦτον τρόπον παρουσιάσῃ τὸ πανελλήνιον γλωσ-
 σικὸν στοιχεῖον καὶ ἐννοήσῃ, ὅτι τοῦτο κατενοήθη
 ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ
 ἀκόμη 1—2 φορές νὰ μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐν συν-
 δυασμῶ μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου ἰδιωματικοῦ, ἐφεξῆς
 δὲ νὰ μεταχειρίζεται μόνον τὸ πανελλήνιον. Ὅσον
 δὲ διὰ τοὺς μαθητὰς του, οὐδέποτε νὰ ἐκβιάζῃ αὐ-
 τοὺς νὰ μεταχειρισθοῦν τὸ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον
 παρειαχθὲν πανελλήνιον γλωσσικὸν στοιχεῖον ἀντὶ
 τοῦ ἀντιστοίχου μητρικοῦ των, διακόπτων αὐτοὺς
 καὶ παραγγέλλων «πές το καλύτερα!». Μὲ τοι-
 οῦτους ἐκβιασμοὺς μόνον ν' ἀποθαρρύνῃ τοὺς μαθη-
 τὰς του ἢμπορεῖ, οὐδέποτε δὲ νὰ προαγάγῃ τὸ λε-
 κτικόν των. Εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὸν σκοπὸν του τοῦ-

τον, όταν ἀκούη αὐτοὺς νὰ ἔξακολουθοῦν νὰ μεταχειρίζονται ἐκ συνηθείας τὸ ἐπιχωριάζον καὶ γνώριμον εἰς αὐτοὺς γλωσσικὸν στοιχεῖον, μολονότι ἐντυπώθησαν καὶ τὸ ἀντίστοιχον πανελλήνιον, νὰ προσθέτῃ ὁ ἴδιος τὸ τελευταῖον, χωρὶς νὰ διακόπη τὸν διηγούμενον ἢ ὁμιλοῦντα μαθητὴν. π.χ. Μαθ... Ἀρχίζει λοιπὸν τότε ὁ τσοπάνης νὰ ἀρμέγῃ τὰ π ρ ὁ β α τ α ... Διδ. Βέβαια! Ἀρχίζει τότε ὁ τσοπάνης νὰ ἀρμέγῃ τὰ π ρ ὁ β α τ α. Ὅταν ἔτσι ἀβίαστα καὶ μὲ ἐπιμονήν, ἀλλὰ καὶ ὑπομονήν γίνεται ἡ διόρθωσις, ὁ δὲ διδάσκαλος ἔξακολουθῇ νὰ μεταχειρίζεται διαρκῶς τὰ παρεισαχθέντα ὑπ' αὐτοῦ πανελλήνια γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἅς εἶναι βέβαιος, ὅτι πολὺ γρήγορα θ' ἀρχίσουν καὶ οἱ μαθηταὶ του νὰ μεταχειρίζονται αὐτὰ προσαρμοζόντες σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ τὸν καιρὸν τὸ μητρικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα των πρὸς τὸ καθαρεῦον ἰδίωμα. Ἀρκεῖ οὗτος νὰ μὴ βιάζεται. γ) Προκειμένου δὲ περὶ εἰσαγωγῆς νέας ὅπως λέξεως, τῆς ὁποίας δηλ. ἡ ἔννοια εἶναι τελείως ἄγνωστος εἰς τοὺς μαθητάς του, πρέπει ὁ διδάσκων πρῶτον νὰ περιγράψῃ δι' ὀλίγων αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, τὸ ὑπὸ τῆς λέξεως ταύτης δηλούμενον, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παρουσιάσῃ τὴν λέξιν εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὑποθεθείσθω π. χ. ὅτι οὗτοι ἀγνοοῦν τὴν σημασίαν τῶν λέξεων δ ρ ἄ κ ο ς καὶ π ὕ ρ γ ο ς. Ἴδου πῶς πρέπει ὁ διδ. νὰ παρεισαγάγῃ τὰς λέξεις ταύτας εἰς τὸν λόγον του. Δ. «Ἐκεῖ λοιπὸν τότε παρουσιάζεται στὸ βασιλόπουλο ἓνα φίδι πολὺ μεγάλο, ἓνας φίδαρὸς ἀπ' ἐδῶ ὡς ἐκεῖ πέρα, ἓνας δ ρ ἄ κ ο ς...» «Ἡ μάγισσα αὐτὴ ἐκάθητο σ' ἓνα σπίτι πολὺ πολὺ ὑψηλό, σὰν καμπαναριό, καὶ μὲ πολλὰ πατώματα. Ἐκάθητο σ' ἓναν π ὕ ρ γ ο ς» κ. ο. κ. Κατὰ τὴν ἀναδιήγησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἐὰν μὲν οὗτοι λησμονήσουν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον παρεισαχθεῖσαν νέαν λέξιν καὶ ἀρκεσθοῦν εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ δι' αὐτῆς σημαινομένου πράγματος, ὁ διδ. χωρὶς

νά διακόψη τὸν ἀναδιηγούμενον μὲ τὴν ἐρώτησιν «πῶς τὸ εἶπα ἐγὼ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; π. χ. τὸ μεγάλο φίδι κλπ.», προσθέτει ὁ ἴδιος τὴν λησμονηθεῖσαν νέαν ταύτην λέξιν, ὅπως καὶ ὅταν πρόκειται περὶ τῆς χρήσεως τῶν παρειαγομένων κάθε φοράν πανελληνίων γλωσσικῶν στοιχείων. Ἐὰν δὲ τὸ ἐναντίον μεταχειρισθῇ ὁ ἀναδιηγούμενος μαθητῆς τὴν νέαν ταύτην λέξιν, χωρὶς νὰ περιγράψῃ καὶ τὸ δι' αὐτῆς σημαινόμενον πρᾶγμα, ὁ διδ. μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναδιηγήσεως ζητεῖ παρὰ τοῦ μαθητοῦ ἐξηγήσεις οὕτω πως: Δ. «Εἶπες, Δημητράκη, πῶς ἡ μάγισσα καθόταν σ' ἓνα πύργον; Ποῦ δηλαδή καθόταν; Ἐγὼ δὲν κατάλαβα». Μ. «Ἡ μάγισσα καθόταν σ' ἓνα ψηλὸ σπίτι, σὰν καμπαναριό, μὲ πολλὰ πατώματα κλπ.» δ') Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέτρα δύνανται νὰ ληφθοῦν παρὰ τοῦ διδ. κατὰ τὴν διήγησιν καὶ ἀναδιήγησιν τοῦ παραμυθίου. Κατὰ τὸ τελευταῖον δὲ στάδιον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, κατὰ τὴν Ἐφαρμογήν, δύναται μετὰ τὴν ἠθικὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἄσκοπον ἐπὶ τοῦ ἐξαχθέντος γενικοῦ ἠθικοῦ διδάγματος νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἐντύπωσις τῶν 2—3 νέων λέξεων ἢ πανελληνίων γλωσσικῶν τύπων, τῶν διὰ τοῦ παραμυθίου παρειαχθέντων ὡς ἐξῆς: Δ. Ἐνθυμείσθε, παιδιά, πῶς εἶπα ἐγὼ ἄλλιῶς τὰ πρόβατα; Μ. Πρόβατα, κύριε. Δ. Μπράβο! δὲν τὸ ξεχάσατε! Μὰ θέλω τώρα νὰ μοῦ κάνετε κι' ἐσεῖς μία ὀμιλία γιὰ τὰ πρόβατα. Μ. Τὰ πρόβατα γεννοῦν. Δ. Κι' ἄλλος! Μ. Τὰ πρόβατα ἔχουν μαλλιά κλπ.

4ον) Ὅσον δὲ διὰ τὸν ἐθισμόν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ νὰ διηγοῦνται ἐν συνεχείᾳ, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ, ἓνα μόνον μέσον ἔχω νὰ συστήσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου, ἀλλ' ἀποτελεσματικώτατον, τὸ ἐξῆς: Νὰ ἀφήνουν τοὺς μαθητὰς τῶν νὰ ἀναδιηγοῦνται τὸ διδαχθὲν χωρὶς ποτὲ νὰ διακόπτουν αὐτοὺς δι' ἐπαναληπτικῶν ἐρωτήσεων ἢ νὰ διορθῶνουν τὰ πρα-

γματικά σφάλματά των κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναδι-
ηγήσεως. Τοῦναντίον καὶ ὅταν ἀκούουν αὐτοὺς νὰ
σφάλλουν, ὄχι μόνον νὰ ἀνέχωνται προσωρινῶς τὰ
σφάλματά των, ἀλλὰ καὶ νὰ παραθαρρύνουν αὐτοὺς
— ἰδίως κατὰ τὰς πρώτας ἀποπείρας των—διὰ τῶν
ἐπιφωνημάτων: μ π ρ ὶ β ο ! ὦ ρ α ἰ α ! γ ι ἄ σ ο υ ! κτλ.
Ἐσάκις δὲ βλέπουν, ὅτι διηγούμενος προσ-όπτει που,
κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ παροτρύνουν αὐτὸν πρὸς συνέχισιν
διὰ τῶν λέξεων: Λ ο ι π ὸ ν ! Π α ρ α π ἔ ρ α ! Ὑ σ τ ε-
ρ α ! κτλ. κατόπιν δὲ, ὅταν ἴδουν, ὅτι οὗτος δὲν ἤμπο-
ρει νὰ προχωρήσῃ, νὰ καλοῦν πρὸς βοήθειάν του
ἕτερον συμμαθητὴν του. Μόλις δὲ ὁ τελευταῖος ἀρ-
χίσῃ τὴν συνέχισιν τῆς διακοπείσης διηγήσεως, νὰ ἐπι-
βάλλουν εἰς τὸν πρῶτον νὰ ἐξακολουθήσῃ αὐτὸς
μέχρι τέλους τὴν ἀναδιήγησιν. Τότε δὲ καὶ μόνον
νὰ ζητήσουν νὰ ἀνεύρουν διὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν
τὰ διάφορα σφάλματα τοῦ ἀναδιηγηθέντος.

Ἐπὶ τοιαῦτα γλωσσικὰ μέτρα λαμβάνη ὁ διδά-
σκων κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν πα-
ραμυθίων, ἀναμφιβόλως θὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὸ τρίτον,
τὸ γλωσσικὸν δηλ. μέρος τοῦ σκοποῦ τῆς διδα-
σκαλίας αὐτῶν.

§ 4. Πόσος χρόνος πρέπει νὰ διαθέτεται καὶ πόσα παραμύθια ἀρκοῦν πρὸς πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

1. Διὰ νὰ κατορθωθῇ νὰ πληρωθῇ ὁ ἀνωτέρω διαγραφείς ὡς π ρ ο σ ῆ κ ω ν σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων, δὲν ἀρκεῖ βεβαίως μόνον νὰ τηροῦνται κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν τὰ εἰς τὴν προηγουμένην § ὑποδειχθέντα ὡς π ρ ο σ ῆ κ ο ν τ α μέτρα ἢ καὶ ἄλλα προσφορώτερα τούτων. Ἀνάγκη πρὸς τούτοις νὰ διαθέτεται διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου ἀνάλογος χρόνος. Διότι, ἐὰν ὑπο-

τεθῆ, ὅτι πρὸς διδασκαλίαν αὐτοῦ διαθέτεται 1)2 μόνον ὥρα καθ' ἑβδομάδα, καθ' ὅλον δὲ τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον ἢ καθ' ὅλον τὸ ἀ' σχολικὸν ἔτος κατορθωθῆ νὰ διδαχθοῦν οἱ τροφίμοι τῶν σχολείων τούτων ἓνα ἢ δύο τὸ πολὺ παραμύθια, ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι καὶ ἂν ἡ διδασκαλία αὐτῶν εἶναι μεθοδικωτάτη καὶ ἐπιτυχῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἀδύνατον διὰ τόσης μόνον ὕλης νὰ ἐκπληρωθῆ ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου.

2. Διὰ νὰ πληρωθῆ οὗτος τελείως ἢ τοῦλάχιστον κάτι τι ἄξιον λόγου μέρος ἐξ αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ διατεθῆ ἀρκετὸς χρόνος διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου.

Πόσος ὅμως πρέπει νὰ εἶναι οὗτος, διὰ νὰ θεωρηθῆ ἀρκετός;

Ἐπειδὴ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σιωπᾶ δυστυχῶς τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα, οἱ δὲ διδάσκαλοι, καὶ μάλιστα οἱ πρωτόπειροι ἐξ αὐτῶν, εὐρίσκονται εἰς ἀμηχανίαν μὴ γνωρίζοντες, μήτε πόσας ὥρας τὴν ἑβδομάδα νὰ διαθέσουν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων, μήτε πόσα παραμύθια νὰ διδάξουν ὅλον τὸ ἔτος, ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῆ ἐνταῦθα τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀναγκαίου χρόνου καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ποσοῦ τῶν διδακτέων παραμυθίων καὶ νὰ ὑποδειχθῆ τὸ ὀρθὸν καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περιπτώσιν.

I

1. Διὰ τοὺς τροφίμους τῶν νηπιαγωγείων, τῶν ὁποίων αἱ διδακτικαὶ ἀνάγκαι, ὡς γνωστόν, εἶναι ἐλάχισται, καὶ ἡμιώριον καθ' ἑκάστην διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων εἶναι ἀρκετὸν κατὰ τὴν γνώμην μας πρὸς πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Διὰ τοὺς μα

θητὰς ὅμως τῆς Α' τάξεως τοῦ δημοτ. σχολείου, οἱ ὅποιοι συμβαίνει συχνότατα νὰ μὴ διδάσκονται ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ μετὰ τῶν μαθητῶν τῆς Β', οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τῆς Γ' καὶ Δ' τάξεως (ὅταν τὸ σχολεῖον τυγχάνῃ μονοτάξιον,) καὶ εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ διδαχθοῦν καὶ τόσα ἄλλα μαθήματα, διὰ τοὺς μαθητὰς τούτους, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶναι ἀδύνατον νὰ διατεθῇ πρὸς διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων τόσος χρόνος καθ' ἑκάστην, ὅσος διαθέτεται διὰ τοὺς τροφίμους τῶν νηπιαγωγείων.

2. Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀδύνατον νὰ ἐξευρεθῇ καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τούτους ἀρκετὸς χρόνος καὶ νὰ διατεθῇ οὗτος πρὸς ἐπαρκῆ διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων.

Καὶ ἰδοὺ πῶς :

Ἐν πρώτοις ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὀριζομένου χρόνου διὰ τὸ μάθημα τῆς «Ἑλληνικῆς γλώσσης», τῆς Α' τάξεως, καὶ ὅστις ἀπὸ 8 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, ὡς ὀρίζεται διὰ τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν 6 ταξίων, 5ταξίων, 4ταξίων καὶ 3ταξίων δημοτ. σχολείων, ἀδύνατον νὰ περιορισθῇ εἰς ὀλιγωτέρας τῶν 6 ὥρῶν διὰ τὰ 2τάξια 1τάξια καὶ τὰ κοινὰ δημοτικά σχολεῖα, διαθέτονται ὑπὸ τῶν διδασκάλων, καὶ ὅταν οὗτοι δὲν διδάσκουν διόλου παραμύθια, 2 τοῦλάχιστον ὥραι καθ' ἑβδομάδα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν «Λεκτικῶν ἀσκήσεων». Ὁ χρόνος ὅμως οὗτος δύναται κατὰ τὴν γνώμην μας ἢ ὀλόκληρος ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ νὰ διατεθῇ ἀξιόλογα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων. Διότι, ὅπως μὲν διδάσκονται συνήθως αἱ «Λεκτικαὶ ἀσκήσεις», δὲν ἐπιτελοῦν κανένα σκοπὸν, ἐνῶ τὰ παραμύθια, ὅταν διδαχθοῦν, ὡς θὰ ὑποδείχθῃ κατωτέρω, δύνανται νὰ ἐκπληρώσουν κάλλιστα ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν διὰ τῶν «Λευκτικῶν ἀσκήσεων» ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

3. Ἐκτὸς ὅμως τούτου κατὰ τοὺς πρώτους 2—3 μῆνας τοῦ α' σχολικοῦ ἔτους, κατὰ τοὺς ὁποίους, ὡς γνωστὸν δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ εἰσαγάγωμεν τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως εἰς τὴν Ἀνάγνωσιν καὶ τὴν Γραφὴν οὔτε νὰ διδάξωμεν αὐτοὺς τι ἐκ τῆς Γραμματικῆς καὶ τῆς Ὀρθογραφίας, κατὰ τὸν χρόνον τ. ἔ. «τῶν Προασκήσεων τῆς Πρώτης Ἀναγνώσεως καὶ Γραφῆς», δυνάμεθα ἀποκόπτοντες 1—2 ὥρας τὴν ἑβδομάδα ἐκ τῶν διατιθεμένων διὰ τὸ ὅλον γλωσσικὸν μάθημα νὰ διαθέσωμεν αὐτὰς ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Παραμυθίων, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ μαθήματος αὐτοῦ προτιθέμεθα καὶ γλωσσικοὺς σκοποὺς.

4. Ἐπίσης ἐκ τῶν δύο ἡμιωρίων, τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπισημοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ὀριζομένων διὰ τὰ Θερησκευτικὰ τῆς Α' τάξεως δυνάμεθα ἀξιόλογα νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὸ ἐν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων. Τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους: Ἰον) Διότι ἡ ὑπὸ τοῦ προγράμματος τούτου ὀριζομένη θερησκευτικὴ ὕλη εἶναι παραπολὺ μικρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς διατιθέμενον χρόνον, (2—3 μικραὶ-προσευχαὶ καὶ ἐρμηνεῖα ἀπλουσιότητος τῶν ἑορτῶν τῆς Γενήσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, τῆς Βαπτίσεως, τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος). Δι' αὐτὸ οἱ διδάσκαλοι τῆς τάξεως ταύτης διδάσκοντες κατὰ τοὺς πρώτους 2 μῆνας τὰς ὀριζομένας προσευχὰς καὶ μὴ ἔχοντες μέχρι τῶν Χριστουγέννων καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Πάσχα νὰ διδάξουν ἄλλο τι ἐκ τῶν Θερησκευτικῶν εἰς τοὺς μαθητὰς των, διαθέτουν καὶ τὰ δύο ἡμίωρα τοῦ μαθήματος τούτου διὰ τὴν διδασκαλίαν ἄλλων μαθημάτων (Ἀναγνώσεως, Γραφῆς, Ἀριθμητικῆς κλπ.) Ἀφοῦ δὲ τοῦτο γίνεται δι' ἄλλα μαθήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν τὰς ὥρας των, διατί νὰ μὴ γίνῃ κα' διὰ τὰ Παραμύθια, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὀρίζονται ἰδιαιτέραι ὥραι ὑπὸ τοῦ προγράμματος. Καὶ 2ον) διότι,

ἀφοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων σκοποῦμεν κυρίως νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν ἠθικὸν φρονηματισμὸν τῶν μαθητῶν μας, οὗτος δὲ ἀποτελεῖ τὴν προβαθμίδα τοῦ θρησκευτικοῦ φρονηματισμοῦ, τοῦ ἐπιτυγχανομένου, ὡς γνωστόν, διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος, ἢ διάθεσις χρόνου ὀριζομένου διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ τελευταίου ὑπὸ τοῦ πρώτου δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς κατάχρησις ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν τῆς Α' τάξεως γινομένη.

5. Τέλος δύνανται οἱ διδάσκοντες εἰς τὴν Α' τάξιν καὶ μὴ γνωρίζοντες Χειροτεχνίαν νὰ διαθέτουν τὸν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζόμενον χρόνον πρὸς δικασκαλίαν αὐτῆς διὰ τὸ μάθημα τῶν παραμυθίων. Τὸ αὐτὸ ἠμποροῦν νὰ κάμνουν καὶ πάντες οἱ διδάσκαλοι διὰ τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς, νὰ διαθέτουν τ. ἔ., τὰς ὥρας τοῦ μαθήματος τούτου κατὰ τὰς ὁποίας ὡς ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ γυμναστικὸν μάθημα, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων.

6. Ὡστε, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, εἶναι δυνατὸν ἂν μὴ 6, τοῦλάχιστον 4 ἡμιῶρια καθ' ἑβδομάδα διὰ τὰ πολυτάξια καὶ 2—3 διὰ τὰ λοιπὰ δημοτ. σχολεῖα νὰ διατεθοῦν ἄνευ προσθήκης νέων ὥρῶν διδασκαλίας, ἀλλ' ἀπὸ ἐξοικονόμησιν τῶν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζομένων καὶ νὰ διατεθοῦν διὰ τὴν ἐπαρκῆ διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων.

II

1. Ὅταν δὲ τόσος χρόνος εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῆ ἐκ τῶν ἐν ὄντων καὶ νὰ διατεθῆ ἄνευ ζημίας τινὸς τῶν λοιπῶν μαθημάτων διὰ τὰ παραμύθια, ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ πλέον, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ διδαχθοῦν ἀρκετὰ ἔξ αὐτῶν ἐπὶ ὀλόκληρον σχολικὸν ἔτος, ἵνα

κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατορθωθῆ ἢ νὰ ἐκπληρωθῆ τελείως ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

2. Τὸ ποσὸν τοῦτο οὔτε δυνατὸν οὔτε ὀρθὸν εἶναι νὰ ὀρισθῆ ἐκ τῶν προτέρων. Καὶ ὅταν ὑποτεθῆ, ὅτι ὁ διδάσκων εἶναι πάντοτε εὐσυνείδητος, θὰ ἐξαρτᾶται πάντοτε 1ον) ἐκ τοῦ τύπου τοῦ σχολείου, 2ον) ἐκ τῆς ὁμαλότητος τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, 3ον) ἐκ τῆς γλωσσικῆς ἰκανότητος τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως αὐτοῦ καὶ τέλος 4ον) ἐκ τοῦ τελειότερου ἢ ἀτελεστερου διδακτικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ διδάσκοντος. Διότι εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὅσον διδάσκαλός τις εἶναι περισσότερο πρωτόπειρος ἢ ἀτελέστερον διδακτικῶς κατηρτισμένος, τόσον περισσοτέραν ὕλην διεξέρχεται κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ ἓνα ἄλλον συνάδελφόν του, ἐμπειρότερον καὶ μεθοδικώτερον.

3. Πάντως ὅμως καὶ ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Α' τάξις δημοτικῶν σχολείων, διαθέτων διδάσκαλός τις τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα χρόνον ἠμπορεῖ νὰ διδάξῃ καθ' ὅλον τὸ ἔτος 5—6 παραμύθια τῆς παρούσης συλλογῆς. Ὅταν δὲ ταῦτα διδαχθοῦν καὶ ὅπως πρέπει, τότε ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιτυχῶν καὶ ἐκπληρωθείς.

§ 5. Εἰδικαὶ συστάσεις διὰ τὴν μεθοδικὴν τῶν παραμυθίων.

1. Μετὰ τ' ἀνωτέρω γενικὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθίων ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι θὰ παρῆκε διὰ τὸν ἀναγνώστην τοῦ παρόντος πᾶσα ἄλλη εἰδικὴ σύστασις διὰ τὴν μεθοδικὴν αὐτῶν. Διότι οὗτος ἔχων ὑπ' ὄψιν του τ' ἀνωτέρω καὶ τηρῶν τὰς

γενικὰς ἀπαιτήσεις τῆς Διδακτικῆς δύναται νὰ διδάξῃ μετ' ἐπιτυχίας τὸ μάθημα τοῦτο.

2. Μετὰ μεγαλυτέρας βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὸν θέλοντα νὰ κανονίσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου ὅσον τὸ δυνατόν πιστότερον καὶ πρὸς τὸ ὑλικὸν τῆς παρούσης συλλογῆς καὶ πρὸς τὰ κατωτέρω διαγραφόμενα σχέδια διδασκαλιῶν ὅλου τοῦ ὑλικοῦ τούτου. Διότι δι' ἀμφοτέρα ἐλήφθη πᾶσα φροντίς, ὥστε νὰ πληροῦν ὅλους τοὺς ὅρους καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Διδακτικῆς.

3. Μεθ' ὅλα ταῦτα ὅμως αἱ ἀκόλουθοι εἰδικαὶ συστάσεις διὰ τὴν μεθοδικὴν τοῦ μαθήματος τῶν Παραμυθίων δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὅλως διόλου πιρριταί.

1η) Ἐπειδὴ τὸ μάθημα τοῦτο εἶνε φύσει δύσκολον ὡς ἐκ τῶν πολλῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτητῶν προσόντων, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι προικισμένος ὁ διδάσκων αὐτό, καθίσταται δὲ δυσκολώτερον, διότι διδάσκειται εἰς πολὺ μικρὰ παιδιὰ, εἶναι ἀνάγκη ὁ θέλων νὰ διδάξῃ μάθημα παραμυθιοῦ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸ διδάξῃ, πρὸ τοῦ νὰ προπαρασκευασθῇ πρωτύτερα ἐπ α ρ κ ὤ ς.

Ὡς ἐπ α ρ κ ῆ δὲ προπαρασκευὴν δὲν πρέπει νὰ θεωρήσῃ οὗτος τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παραμυθιοῦ, πού θὰ διδάξῃ, ἢ τὴν ἐπιτροχάδην ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἐκ τινος συλλογῆς.

Ἀνάγκη οὗτος διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἀναμνήσεως ἢ τῆς ἐπανειλημμένης προσεκτικῆς ἀναγνώσεως νὰ γίνῃ πρῶτον τελείως κάτοχος τῆς ὕλης τοῦ παραμυθίου, πού θέλει νὰ διδάξῃ, ν' ἀποκτήσῃ δηλ. σαφεστάτην παράστασιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, διότι ἔτσι μόνον θὰ ἠμπορέσῃ κατόπιν καὶ αὐτὸς νὰ μεταδώσῃ σαφῶς τοῦτο εἰς τοὺς μαθητὰς του. Ἡ κατοχὴ δὲ αὕτη τῆς ὕλης τοῦ παραμυθίου παρὰ τοῦ μέλλοντος νὰ διδάξῃ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε οὗτος διὰ τῆς ἐμβαθύνσεως εἰς αὐτήν, διὰ τῆς διεισδύσεως

τ. ἔ. εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα τῶν δρώντων προσώπων τοῦ παραμυθίου, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦ νὰ μετατεθῇ εἰς τὸ θυμικὸν αὐτῶν, διότι ἔτσι μόνον θὰ ἠμπορέσῃ ἀργότερα διηγούμενος τὸ παραμῦθι αὐτὸ εἰς τοὺς μαθητὰς του νὰ φαίνεται, ὅτι συμπάσχει μετὰ τῶν προσώπων τούτων καὶ ἔτσι θὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τὰ πρόσωπα ταῦτα συμπάθειάν του, ἢ ὅποια, ὡς εἶδομεν, εἶναι τόσον ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἠθικότητα τῶν μαθητῶν του.

2α.) Μετὰ τὴν οὐσιώδη αὐτὴν φροντίδα μέλλον τὰ προβῆ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἃς ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὁ διδ. ὅτι, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ διατηρήσῃ μέχρι τέλους τοῦ μαθήματος τούτου ἀμείωτον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν του, δὲν πρέπει νὰ κουράσῃ αὐτοὺς εἰς κἀνὲν σημεῖον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Τὸ καλύτερον δὲ πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι νὰ κάμῃ καὶ τὸ μάθημα σύντομον καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς διδασκαλίας του εὐκόλα.

Λοιπὸν: α') Ποτὲ τὸ μάθημα ἃς μὴ παρατείνεται περισσότερο τῆς 1)2 ὥρας. β') «Ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς ὅλης ἐνότητος», ἐπειδὴ ἐὰν διευπλώνετο πραγματικῶς, ἔξ ἀνάγκης θὰ καθίστατο μακρὸς καὶ ἔτσι καὶ πολλῶν ἐπαναλήψεων θὰ εἶχεν ἀνάγκην καὶ μετὰ δυσκολίας θὰ ἐντυπώνεται ὑπὸ τόσον μικρῶν μαθητῶν, ἃς διατυπώνεται τυπικῶς. Λοιπὸν ὄχι, « Ἀπὸ σήμερα θ' ἀρχίσωμε νὰ μαθαίνωμε ἕνα παραμῦθι, πῶς ἕνα ἔξυπνο κατσικάκι, πού ἄκουγε τὴν μητέρα του, κατώρθωσε νὰ γλιτώσῃ ἀπὸ τὸ λύκο», ἀλλὰ «ἀπὸ σήμερα θ' ἀρχίσωμεν τὸ παραμῦθι γιὰ τὸ λύκο καὶ γιὰ τὸ κατσικάκι». γ') Ἡ ἐντύπωσις τῶν σκοπῶν (γενικῶν ἢ μερικῶν) ἃς γίνεται ὑπὸ δύο τὸ πολὺ μαθητῶν κατ' ἰδίαν καὶ ἅπαξ ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς τάξεως (ἐν χορῶ). δ') Κατὰ τὴν Προπαρασκευὴν ἃς περιορίζεται ὁ διδάσκων εἰς τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα, πολλάκις δὲ καὶ ἃς παραλείπη ὅλως διόλου τὸ στάδιον τοῦτο, ὅταν

Ὁδηγὸς Παραμυθίων.

3

ἀντιλαμβάνεται, ὅτι κατὰ τὴν Προσφορὰν οἱ μαθηταὶ τοῦ εὐκόλου θὰ προσλάβουν ὅ,τι θὰ τοὺς προσφέρῃ οὗτος. ε΄), Τὰ τμήματα τῆς Προσφορᾶς ἄς εἶναι μικρά, ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα, ἢ δὲ ἀναπαράστασις, ἢ ὑπὸ τῶν μαθητῶν δηλ. ἀναδιήγησις τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προσφερθέντων, ἄς μὴ ὑπερβαίνη ποτὲ τὰς 2 φορές. στ΄) Ἡ ἐπακολουθοῦσα μετὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς Προσφορᾶς «βαθυτέρα ἐπεξεργασία ἢ ἐμβάθυνσις αὐτῆς, περιοριζομένη μόνον εἰς τὴν ἠθικὴν, ἄς εἶναι πάντοτε σύντομος. Τρεῖς, ἀλλ' οὐσιώδεις, ἐρωτήσεις τοῦ διδ. εἶναι πρὸς τοῦτο ἀρκεταί. Ἡ πρώτη: «Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό, πού εἶπε (ἢ ἔκαμε) τὸ τάδε πρόσωπον τοῦ παραμυθιοῦ;» Ἡ δευτέρα: «Γιατί τάχα τὸ εἶπε (ἢ τὸ ἔκαμε) αὐτό;» Καὶ ἡ τρίτη: «Τί ἔγινε ἐξ αἰτίας αὐτοῦ;» ζ΄) Ἐπειδὴ χρειάζεται νὰ ἀποκτήσουν πρῶτον οἱ μαθηταὶ μερικὴν ἠθικὴν πείραν, διὰ νὰ ἠμποροῦν κατόπιν νὰ ἐξάγουν ἐξ αὐτῆς γενικὰ ἠθικὰ διδάγματα, τοῦτο δὲ κατορθώνεται ὄχι βέβαια ἀμέσως ἀπὸ τοὺς πρῶτους μῆνας τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν διδασκῶν τὰ πρῶτα παραμύθια ὁ διδάσκαλος ἄς παραλείπη τὰ στάδια τῆς Συγκρίσεως καὶ τοῦ Συστήματος. Παραλείπων δὲ κάθε ἀπόπειραν πρὸς ἐξαγωγήν τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὰ γενικῶν ἠθικῶν διδαγμάτων ἄς ἀρκῆται κατὰ τὴν «γενικὴν ἐμβάθυνσιν νὰ ἐκφράζουσιν οἱ μαθηταὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν προσωπικῶς: «τί τοὺς ἄρесе καὶ τί δὲν τοὺς ἄρесе ἀπὸ τὸ παραμύθι», ἀργότερα δὲ καὶ γενικώτερον: Ποιὸ ἀπ' αὐτὰ, πού ἔγιναν στὸ παραμύθι εἶναι καλὸ καὶ ποιὸ κακόν;» καὶ ἢ) τέλος ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν διδασκαλίαν παραμυθιοῦ τινὸς δὲν ἐξήχθη τὸ εἰς αὐτὸ περιεχόμενον γενικὸν (ἠθικὸν δίδαγμα), πρέπει ὁ διδασκῶν Καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς διδασκαλίας, κατὰ τὴν Ἐφαρμογήν, νὰ παραλείπη μὲν πᾶσαν ἠθικὴν ἄσκη-

σιν τῶν μαθητῶν του, νὰ περιορίζεται δὲ μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀποκτηθέντος νέου γλωσσικοῦ ὕλικου ἐφαρμογὴν καὶ ἐντύπωσιν σύμφωνα πρὸς τὰ προηγουμένως λεχθέντα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

3η) Ἄλλ' ἐκεῖνο, ποῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ συσταθῇ εἰδικῶς εἰς τοὺς διδάσκοντας τὸ μάθημα τῶν παραμυθίων, εἶναι, ὅτι πρέπει οὗτοι συγκεντρῶνοντες ὅλην τὴν δύναμιν τῆς τέχνης των, νὰ ἐπιφυλάξουν αὐτὴν κατὰ τὸ στάδιον τῆς Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ς. Ναί! ἐκεῖ πρέπει νὰ δείξῃ τὸ forte του κάθε τεχνίτης διδάσκαλος, διότι πρέπει νὰ μὴ λησμονῇ, ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῆ Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ν ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία τῆς ὅλης διδασκαλίας ἐνὸς παραμυθιοῦ. Διότι ἡ ἐπιτυχῆς Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ὄχι μόνον εἶναι ἰκανὴ μόνη αὐτὴ ν' ἀναφλέξῃ καὶ νὰ ζωογονήσῃ τὸ πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο ἐνδιαφέρον τῶν μικρῶν μαθητῶν του, ἀλλὰ καὶ νὰ καλύψῃ πάσας τὰς κατὰ τὰ λοιπὰ στάδια τῆς διδασκαλίας μεθοδικὰς ἀτελείας τοῦ διδάσκοντος.

Πῶς ὅμως εἶνε δυνατόν νὰ κάμνη τις ἐπιτυχῆ τὴν Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ ν ἐνὸς παραμυθιοῦ ;

Ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὕτη θὰ διαπεραίνεται διὰ τῆς διηγηματικῆς μορφῆς, σπανίως δὲ διὰ τοῦ ἀναπτύσσοντος διαλόγου, ἡ δὲ «καλὴ διήγησις, εἶναι τὸ μυστικὸν τῶν γαιγιάδων, τῶν παραμυθολόγων καὶ τῶν δεξιῶν διδασκάλων, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κάθε νηπιαγωγὸς καὶ κάθε διδάσκαλος ἔχει ὑποχρέωσιν ἀντὶ νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς ἐξηγήσεις διὰ τὸ μυστικὸν των αὐτό, νὰ παρακολουθήσῃ πολλάκις καὶ μὲ πολλὴν προσοχὴν αὐτοὺς, ὅταν διηγοῦνται. Ἔχει νὰ ὀφείλῃ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν προσωπικὴν αὐτὴν παρακολούθησιν παρὰ ἀπὸ τὴν πολὺωρον ἀνάγνωσιν πολυσελίδων Διδακτικῶν.

Θὰ ἴδῃ τότε, ὅτι ὅλοι οἱ ἀριστοτέχναι τῆς «καλῆς διηγήσεως», ὅταν διηγοῦνται α') ἀποφεύγουν νὰ

μεταχειρίζονται μακρὰς προτάσεις καὶ καθ' ὑπόταξιν συντεταγμένας, ἀφηρημένας λέξεις καὶ ἐκφράσεις καὶ κάθε ρητορείαν. Ὅλος ὁ λόγος τῶν εἶναι ἀπλοῦς, εὐληπτος καὶ χωρὶς σχήματα λόγου. β') Ὅταν περιγράφουν κάτι τι, τὸ περιγράφουν μὲ τόσῃ λεπτομέρειαν, ἀλλὰ καὶ τόσον ζωντανά, ὥστε εἰς τὸν ἀκροατὴν φαίνεται, ὡς νὰ τὸ ἔχη ἔμπρός του καὶ νὰ τὸ βλέπη. γ') Συμμετέχοντες εἰς τὰς τύχας τῶν προσώπων τῆς διηγήσεως φαίνονται εἰς τὰ μάτια τῶν ἀκροατῶν τῶν, ὅτι συμπάσχουν μὲ αὐτὰ καὶ δι' αὐτὸ παρουσιάζουν ἄλλοτε ἡλάρδον, ἄλλοτε σκυθρωπὸν καὶ ἄλλοτε κατηφὲς τὸ πρόσωπόν των· κάποτε γελοῦν, κάποτε ἀγριεύουν, ὄχι δὲ σπανίως καὶ κλαίουν. Χρωματίζοντες δὲ ἀναλόγως κάθε φωνὴν τὴν φωνὴν καὶ τὸν ρυθμὸν τοῦ λόγου τῶν πρὸς τὰς καταστάσεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν προσώπων τῆς διηγήσεως, δὲν ὀκνοῦν πολλάκις νὰ συνοδεύουν αὐτὰς καὶ μὲ χειρονομίας καὶ μὲ διαφόρους στάσεις τοῦ σώματός των ἀποφεύγοντες, ἐννοεῖται, τὰς θεατρικὰς καὶ τὰς ὑπερβολικότητας.

Σημ. 1. Ὅμοίως πολὺ δύναται νὰ ὠφεληθῆ ὁ θέλων νὰ ἐπιτύχη εἰς τὴν διήγησίν του διδάσκαλος, ὅταν ἀναγινώσκη συχνὰ κλασσικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐκλεκτοὺς διηγηματογράφους.

Σημ. 2. Ἐπίσης ὁ διδάσκων δὲν θὰ ζημιωθῆ διόλου, ἐὰν κατὰ τὴν Προσφορὰν ἀκολουθῆ τὴν διήγησιν τῶν Παραμυθίων, καθὼς αὕτη φέρεται κατὰ τὴν ἀνὰ γεῖρας συλλογὴν, διότι μεγάλη φροντίς κατεβλήθη, ὥστε αὕτη νὰ παρουσιάζῃ ὅλους τοὺς ὅρους τῆς «καλῆς διηγήσεως»

Σημ. 3. Ὅσον δὲ διὰ τὸν γλωσσικὸν τύπον τῶν ὡς παράρτημα τοῦ παρόντος Ὁδηγοῦ ἐπισυναπτομένων «Παραμυθίων τῆς Γριᾶς Στάθαινας, οἱ ἀναγνώσται πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν, ὅτι ταῦτα διὰ λόγους στοιχειώδους καλαισθησίας καὶ ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἀναγνωσθοῦν παρ' ἀναγνωστῶν, μὴ

εἰσαχθέντων εἰς τὴν χρῆσιν τῆς Καθαρευούσης, φέρουν τὸν τύπον τῆς κοινῆς Δημοτικῆς, ἀπηλλαγμένον ὅμως πάσης παραδοξοφανείας καὶ παραδοξακοίας. Οἱ κ. κ. διδάσκαλοι καὶ νηπιαγωγοί, οἱ ὅποιοι θὰ διδάξουν τὰ παραμύθια ταῦτα, πρέπει μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τῶν τὸν τύπον αὐτὸν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς προηγουμένας γλωσσικὰς συστάσεις.

Σημ. 4. Ἐὰν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν παραμυθίων τηρῆ ὁ διδάσκαλος πάντοτε καὶ τὰς τρεῖς προηγουμένας εἰδικὰς συστάσεις μετὰ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν, ἃς εἶναι βέβαιος, ὅτι ἀσφαλῆς καὶ πλήρης ἐπιτυχία θὰ ἐπιστέψῃ τὰς προσπαθείας του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ — ΕΙΔΙΚΟΝ

ΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

§ 1. Διάγραμμα ἀναλυτικὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ πρώτου παραμυθίου «Ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι».

Γενικὸς σκοπός, ἦτοι σκοπὸς ὁλοκλήρου τῆς ἐνότητος: Διδάσκ. «Ἀπὸ σήμερα θ' ἀρχίσωμε νὰ μαθαίνωμε ἓνα παραμῦθι. Ἀκοῦστε ποιό. Τὸ λύκο καὶ τὸ κατσικάκι.» Ἐντύπωσις ὑπὸ τῶν μαθ. τοῦ γεν. σκοποῦ.

Διδασκαλία τοῦ 1ου τμήματος.

Σκοπὸς τοῦ τμήματος ἢ μερικὸς σκοπός: Δ. «Σήμερα θὰ μάθωμε ἀπὸ τὸ παραμῦθι μόνον αὐτό: «Τί ἔκαμνε κάθε ἡμέρα μιὰ κασίκα γιὰ τὸ κατσικάκι τῆς». Ἐντύπωσις τοῦ μερικοῦ σκοποῦ.

1ον Στάδιον. Προπαρασκευή. Ἀνάλυσις τῆς πείρας τῶν μαθητῶν ἢ τῶν νηπίων ὅσον ἀφορᾷ α') τὴν κασίκα καὶ τὸ κατσικάκι καὶ εὔρεσις, ὅτι ἡ κασίκα ἔχει παιδί τὸ κατσικάκι, διότι αὐτὴ τὸ γεννᾷ· β') ὅσον ἀφορᾷ τὴν διατροφήν τοῦ κατσικιοῦ διὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος· γ') τὰς φροντίδας τῆς κασίκας, ὅπως προετοιμάζει τοῦτο ἀφθονον καθ' ἑκάστην διὰ

τὸ τέκνον τῆς καὶ δ') τοὺς τόπους, ὅπου βόσκει αὐτή. Ἡ ἀνάλυσις αὐτῆ τῆς περὶ τούτων πείρας τῶν μαθητῶν θὰ γίνῃ εἰς διαλογικὴν μορφήν, ὅσον δὲ διὰ τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν θὰ μεταχειρισθῆ κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἢ νηπιαγωγὸς καὶ ὁ διδ., ἰσχύουν τὰ προηγουμένως ὑποδειχθέντα.

Ὑποθετίσθω ἤδη, ὅτι τὸ παραμῦθι τοῦτο διδάσκεται εἰς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τοῦ δημοτ. σχολείου, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν τὸ θεσσαλικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὁ δὲ διδάσκων ἐπιθυμεῖ κατὰ τὴν διδασκλίαν τοῦ 1ου τμήματος αὐτοῦ νὰ ἀντικαταστήσῃ 3 ἰδιωματικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα τῶν μαθητῶν τούτων πχ. τὰς ἰδιωματικὰς λέξεις κατσκοῦλ', ντάμ καὶ ὄξου διὰ τῶν ἀντιστοίχων τῆς ὁμιλουμένης Καθαρευούσης κατσικάκι, στὰβλος, ἔξω. Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω δύναται κατὰ τὴν προπαρασκευῆν νὰ παρειαγάγῃ ταῦτα ὡς ἑξῆς: Διδ. Τί εἶπαμε λοιπὸν πὼς θὰ μάθωμε σήμερα ἀπὸ τὸ παραμῦθι; Μ. θὰ μάθουμη, τί ἔκαμνη μιὰ κατσίκα γιὰ τοῦ κατσκοῦλ' τς. Δ. Μάλιστα γι' αὐτὸ θὰ μάθωμε· τί ἔκαμνε μιὰ κατσίκα γιὰ τὸ κατσικάκι τῆς. Ὅλοι σας ἔχετε ἰδεῖ κατσίκα. Εἶδετε καὶ κατσκοῦλι. Τί τὸ ἔχει τὸ κατσικάκι ἢ κατσίκα; Μ. Ἡ κατσίκα τοῦ κατσκοῦλ' τόχ' πηδί. Δ. Μάλιστα, παιδί τὸ ἔχει τὸ κατσικάκι ἢ κατσίκα. Μὰ πῶς τὸ μεγαλώνει τὸ παιδί τῆς αὐτὸ ἢ κατσίκα; Μ. Τοῦ βζαίν'. Δ. Ναί! τὸ βυζαίνει. Μὰ ποῦ τὸ βρῖσκει τὸ γάλα; Μ. Τόχ' στὰ μαστάρια τῆς. Δ. Ναί! Ἐκεῖ στὰ μαστάρια μαζεύεται ὅλο τὸ γάλα τῆς κατσίκας. Μὰ πῶς γίνεται αὐτό; Μ. Τρώει ἢ κατσίκα χορτάρια καὶ κατηβάξ' τοῦ γάλα στὰ μαστάρια τς. Δ. Βέβαια. ἔτσι γίνεται τὸ γάλα. Ἄμ τὰ χορτάρια ποῦ τὰ βρῖσκει ἢ κατσίκα; Μ. Ὅξου στὰ χορτάρια κὴ στὰ βνά. Δ. Βέβαια ἔξω τὰ βρῖσκει τὰ χορτάρια ἢ κατσίκα, γιὰτὶ μέσα στὸ ντάμ, μέσα στὸ στὰβλο, δὲ βρῖσκει τέτοια πράγματα. Βγαίνει λοιπὸν ἔξω

ἀπὸ τὸ στᾶβλο, ἔξω στὰ χωράφια καὶ στὰ βουνὰ κι ἐκεῖ βρίσκει πολλὰ χορτάρια. Τρώγει ἀπὸ αὐτὰ πολλὰ κι ὕστερα κατεβάζει πολὺ γάλα στὰ μαστάρια της. Ἔρχεται ἔπειτα στὸ ντάμι, ἐκεῖ στὸ στᾶβλο, καὶ τότε τὸ κατσικάκι της βυζαίνει ὅλο τὸ γάλα. Καλὰ τὰ ξέρετε ὄλ' αὐτά. Γιὰ ἀκοῦστε τώρα «τί ἔκαμνε μία κασίκα κάθε μέρα γιὰ τὸ κατσικάκι της».

2ον Στάδιον. Προσφορά. «Μιά φορά κλπ.— ἔμεγάλωνε κάθε ἡμέρα». Τελειώνων τὴν διηγησιν τοῦ τμήματος ὁ διδ. ἐπιλέγει. «Νά! αὐτὰ ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ σήμερα ἀπὸ τὸ παραμῦθι. Τώρα ποιὸ παιδὶ μπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῇ, ὅλα αὐτά, πὺ εἶπα κι' ἐγὼ γιὰ τὴν κασίκα;

Προσκαλεῖται ὁ ἱκανώτερος. Οὗτος ἀναδιηγεῖται ὅπως ἤμπορεῖ εἰς τὸ μητρικόν του ἰδίωμα τὸ προσφερθὲν τμήμα, χωρὶς νὰ διακόπτεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἀκόμη καὶ ὅταν κάμη πραγματικὰ λάθη ἢ ἔξακολουθῇ μεταχειριζόμενος τὰς ἰδιωματικὰς λέξεις κατσκοῦλ', ντάμ' κι' ὄξου. Μόνον, ὅταν τελειώσῃ τὴν ἀναδιήγησιν του ταύτην, (τὴν ἀκατέργαστον ἀναπαράστασιν), τότε ἐρωτᾷ ὁ Δ. «Καλὰ μᾶς τὰ εἶπε ὁ Δημητράκης. Μὰ γιὰ νὰ ἰδοῦμε, μήπως ἔξέχασε τίποτε;» Ἄφου δὲ οἱ μαθηταὶ εὔρουν τὰ παραλειφθέντα ὁ Δ. «Αὐτὰ ἔξέχασε ὁ Δημ. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ὅμως! Μήπως δὲν εἶπε καὶ κανένα σωστά;» Οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν πάλιν καὶ τὰ ἐσφαλμένως ἀναπαρασταθέντα. Μεθ' ὃ ὁ Δ. «Μάλιστα! αὐτὰ δὲν τὰ εἶπε σωστά ὁ Δημητράκης. Τᾶλλα τὰ εἶπε ὠραῖα. Τώρα ποιὸ παιδὶ μπορεῖ νὰ ξαναπῇ τὰ ἴδια γιὰ τὴν κασίκα, μὰ χωρὶς λάθος καὶ χωρὶς νὰ ξεχάσῃ τίποτε (Διωρθωμένη ἀναπαράστασις.) Ὅταν τελειώσῃ καὶ αὕτη, ἐπιλέγει ὁ Δ. «Μπράβο σας, παιδιά! Ὅ, τι εἶπαμε πὺς θὰ μάθωμε σήμερα, τὸ μάθαμε. Ὅ, τι λέτε τὸ κάνετε: Μπράβο σας!».

Ἐμβάθυνσις ἢ βαθυτέρα ἐπεξερ-

γασία (ἡθικὴ) ἐπὶ τοῦ προσφερθέντος ὑλικοῦ τοῦ
λου τμήματος.

Δ. Πῶς σᾶς ἐφάνηκε, παιδιά, αὐτό, πὺν ἔκαμνε
κάθε ἡμέρα ἢ κασίκα; Νὰ βγαίνη δηλ. ἔξω ἀπὸ
τὸ στάβλο, νὰ βόσκη, νὰ κάμνη γάλα, καὶ ὕστερα
ὄλο τὸ γάλα της αὐτὸ νὰ τὸ δίνη στὸ κασικάκι της;
Μ. Ἡμένα μου φάνηκε καλό. Μ' ἄρέζ'. Δ. Κι ἐμένα
μ' ἄρέσει. Μὰ γιατί ἔκαμνε αὐτὸ ἢ κασίκα; Μ.
Γιατὶ ἀγαπούση τοῦ πηδί τς. Δ. Ποιὸ παιδί της;
Μ. Τὸ κάτσκοῦλ'. Δ. Μάλιστα τὸ κασικάκι
της, τὸ ἀγαποῦσε πολὺ, γι' αὐτὸ τοῦ ἔδινε ὄλο τὸ
γάλα της. Καὶ τί καλὰ τοῦ ἔκαμνε μ' αὐτό; Μ. Τό-
τρουγη ἐκείνου κὴ τ' ἄρηξη. Δ. Βέβαια, τοῦ
ἄρεξε, τὸ ἔτρωγε κι ἔτσι κάθε ἡμέρα ἐμεγάλωνε.
Στάδιον ὄν. Ἐφαρμογὴ (γλωσσικὴ). Πρὸς
στερέωσιν τῶν ὑπείσαχθέντων ἑ νέων γλωσσικῶν
στοιχείων (κασικάκι, στάβλος, ἔξω), ὁ διδ. ἐρωτᾷ:
«Ποιὸ ἔχει παιδί ἢ κασίκα;» Μ. τοῦ κασκοῦλ'.
Δ. Πῶς τὸ εἶπα ἐγὼ ἀλλιῶς τὸ κασκοῦλι; Μ. κα-
σικάκι. Δ. Βέβαια τὸ λέγουν καὶ κασκοῦλι, τὸ
λέγουν καὶ κασικάκι. Ἡμένα μ' ἄρέσει νὰ τὸ λέτε
κασικάκι. Γιὰ κάνετε μιὰ ὀμιλία γιὰ τὸ κασικάκι;
Μ. Τοῦ κασικάκι ἔτρωγη γάλα. Δ. Κι ἄλλη μιὰ.
Τοῦ κασικάκι τάφηνη στοῦ ντάμ ἢ μάνα τ'. Δ. Τὸ
ντάμι πῶς τὸ εἶπα ἐγὼ ἀλλιῶς; Μ. Στάβλο, κύριε.
Δ. Ἔτσι μ' ἄρέσει νὰ λέτε ἀπὸ τώρα τὸ ντάμι. Γιὰ
κάνετέ μου καὶ γιὰ τὸ στάβλο μιὰ ὀμιλία! κ.ο.κ.
κ.ο.κ.

Ἐφορμαὶ ἐκ τοῦ διδασχθέντος τμήματος (πρὸς
διδασκαλίαν ἐτέρων μαθημάτων ἢ πρὸς μεταβίβασιν
τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐξεγερχέντος ἐνδιαφέροντος εἰς ἕτερα
φύσει ἀδιάφορα.)

Ἐκ τοῦ διδασχθέντος 1ου τούτου τμήματος δύνα-
ται ὁ διδ. νὰ λάβῃ ἀφορμὴν ἀ' διὰ τὴν πραγματο-
γνωστικὴν ἐξέτασιν τῆς κασίκας ὡς ἐξῆς: Δ. «Χθὲς
(ἢ πρωτότερα ἢ τὸ πρῶτῃ) εἶπαμε τί ἔκαμνε ἢ κα-

τσικά για τὸ κατσικάκι της. Σήμερα θὰ πηγαίνουμε νὰ ἰδοῦμε καλὰ τὴν κασίκα (συλλογὴ κατ' αἴσθησιν ἐποπτεῶν) κι ὕστερα, σὰν ἔλθουμε πάλι στὸ σχολεῖό μας, θὰ ποῦμε πολλὰ πράγματα γι' αὐτήν.» β') Νὰ διδάξῃ τοὺς ἀριθμοὺς ἕνα καὶ δύο. Καὶ προκειμένου μὲν διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἑνὸς ὁ διδ. λέγει: «Χθὲς (ἢ πρωτύτερα ἢ τὸ πρωτὶ) εἶπαμε τί ἔκαμε κάθε ἡμέρα ἢ κασίκα γιὰ τὸ κατσικάκι της. Τώρα θὰ λογαριάσωμε πρῶτα: πόσα παιδιά εἶχε ἢ κασίκα ἐκεῖνη. (Σκοπὸς 1ου τμήμα.). Ὑστερα: (Σκοπὸς 2ου τμήμα) πόσες μητέρες εἶχε τὸ κατσικάκι ἐκεῖνο. Κι ὕστερα (Σκοπὸς 3ου τμ.) σὲ πόσους στάβλους ἐκάθητο τὸ κατσικάκι μὲ τὴ μητέρα του». Προκειμένου δὲ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀριθμοῦ δύο μετὰ τὴν συνδετικὴν πρότασιν «χθὲς εἶπαμε κ.τ.λ.» θέτει ὡς σκοπὸν τοῦ 1ου τμήματος τοῦ ἀριθμητικοῦ μαθήματος τὸν ἑξῆς: «Τώρα θὰ λογαριάσωμε πρῶτα πόσα ζῶα εἶναι μιὰ κασίκα κι ἕνα κατσικάκι». Ὡς σκοπὸν δὲ τοῦ 2ου τμήματος τοῦ αὐτοῦ μαθήματος τὸν ἑξῆς: «Καὶ τώρα ἄς λογαριάσωμε πόσα ζῶα εἶναι μιὰ προβατίνα κ' ἕνα ἀρνάκι». κ.ο.κ. γ') Νὰ διδάξῃ τὴν ἔννοιαν τῆς προτάσεως κατὰ τὸ μάθημα τῶν Προσκήσεων τῆς πρώτης Ἀναγνώσεως ὡς ἑξῆς: «Χθὲς εἶπαμε κτλ. Σήμερα θὰ μάθωμε νὰ βροῖσκωμε ὁμιλίαι ἀπὸ τὸ παραμῦθι». Ὁμοίως νὰ διδάξῃ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ὁρμώμενος ἐκ μιᾶς προτάσεως τοῦ διδαχθέντος τμήματος κ.ο.κ. κ.ο.κ.

Διδασκαλία τοῦ 2ου τμήματος τοῦ 1ου παραμυθίου «ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι».

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ τμήματος. (Μερικὸς σκοπός). Δ. Σήμερα παιδιά, θὰ μάθωμε λίγο ἀκόμα ἀπ' τὸ παραμῦθι ποὺ ἀρχίσαμε.

Ἄκουστε τί ; Σήμερα θὰ μάθουμε, τί ἐφοβεῖτο ἡ κατσικά για τὸ κατσικάκι της ; » (ἐντύπωση τοῦ μερικοῦ τούτου σκοποῦ) Δ. Ἄλλὰ πρῶτα θέλω νὰ ἰδῶ, θυμᾶστε, τί ἐμάθαμε προχθὲς ἀπ' τὸ παραμῦθι ; (ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένου μαθήματος α') συντόμως, ἤτοι τῶν μαθητῶν ἐπαναλαμβανόντων τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ β') ἐν ἐκτάσει τῶν μαθητῶν ἀναπαριστώντων ὀλόκληρον τὸ 1ον τμήμα ὅπως προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ διδασκ. (Σημ. Ἡ ἐν ἐκτάσει ἐπανάληψις γίνεται ὑφ' ἑνὸς μόνον μαθητοῦ. Μεθ' ὃ ὁ διδ. «Αὐτὰ λοιπὸν ἐμάθαμε προχθὲς ἀπ' τὸ παραμῦθι. Μὰ σήμερα τί θὰ μάθουμε ; (Ἐπανάληψις τοῦ μερικοῦ σκοποῦ τοῦ σημερινοῦ μαθήματος.)

Στάδιον 1ον Προπαρασκευή. Δ. Μάλιστα, αὐτὸ θὰ μάθουμε σήμερα για τὴν κατσικά. Μὰ σὰν τί τάχα, λέτε σεῖς νὰ ἐφοβεῖτο ἡ κατσικά για τὸ κατσικάκι της. (Οἱ μαθηταὶ ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ ἐκφράσσουν τὴν γνώμην των, νὰ ἐκφράσουν τὰς προσδοκίας των.) π.χ. Ἡγὼ λῆου θὰ φουβόνταν ἡ κατσικά νὰ μὴ στηναχουρηθῇ τὸ κατσικάκι της. Δ. Δὲν πιστεύω νὰ ἐφοβεῖτο τέτοιο πράγμα ἡ κατσικά. Καμιά μέρα δὲν εἶδε στενοχωρημένο τὸ παιδί της. Ἄλλος Μ. Ἡγὼ λῆου θὰ φουβόνταν ἡ κατσικά νὰ μὴ κλιέψ' κανέναν τοῦ κατσικάκι. Δ. Δὲν πιστεύω νὰ ἐφοβεῖτο τέτοιο πράγμα ἡ κατσικά. Κλέφτες δὲν ἦταν σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἐπειτα τὸ κατσικάκι ἐκλεινε καλὰ τὴν πόρτα ἀπ' τοῦ ντάμι, τὴν πόρτα τοῦ στάβλου. Ἐτερος Μ. Ἡγὼ λῆου θὰ φουβόνταν ἡ κατσικά νὰ μὴ βγῇ ἔξω ἀπ' τοῦ στάβλου τοῦ κατσικάκι καὶ τοῦ φάη ἡ λύκος. Δ. Τί εἶναι αὐτὸς ὁ λύκος ; Ποιὸς εἶδε λύκο ; Ποῦ ; Σὰν ποιὸ ζῶο μοιάζει ; Πόσο μεγάλος εἶναι ; Ποῦ μένει ; Τί τρώγει ; Νά ! ἕνας λύκος, παιδιά ! Κοιτάξετε αὐτὴ τὴν εἰκόνα ! (Δεῖξις ἀγαθῆς εἰκόνας λύκου). Πῶς ἡμπορεῖ ὁ λύκος νὰ φάη ἕνα κατσικάκι ; Μ. Ἄμα τοῦ

βρῆ ἔξω τ' ἀρπάζ' καὶ τοῦ τρώει. Δ. Μὰ ὅταν εἶναι τὸ κατσικάκι κλεισμένο στὸ στάβλο, πῶς ἔμπορεῖ τότε ὁ λύκος νὰ φάῃ τὸ κατσικάκι ; Οἱ μαθηταὶ πάλιν ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ «ἐκφράσουν τὰς προσδοκίας των». Δυνατὸν ὁ πρῶτος νὰ εἶπῃ ὅτι ὁ λύκος θὰ σπάσῃ τὴν θύρα καὶ θὰ μπῆ μέσα· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ διδ. λέγει : «Δὲ μπορεῖ ὁ λύκος νὰ σπάσῃ πόρτες». Ὅταν δὲ ἕτερος μαθητῆς ἐκφράσῃ τὴν ὀρθὴν προσδοκίαν «Ἦγὼ λῆου ἢ λύκους μπορεῖ νὰ γηλάσῃ τοῦ κατσικάκι ν' ἀνοίξ' τὴν πόρτα κι ὕστῃρα νὰ τοῦ φάῃ», ὁ διδ. λέγει : Μπορεῖ γι' αὐτὸ νὰ ἐφοβεῖτο ἢ κασίκα. Μὰ γιὰ νὰ ἰδοῦμε! Αὐτὸ θὰ μᾶς εἰπῆ καὶ τὸ παραμῦθι ;» Μεθ' ὁ προβαίνει εἰς τό :

1ον Στάδιον, ἦτοι εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ 2ου τμήμ. «Κάθε φορὰ πού ἔβγαινε ἢ κασίκα ἔξω ἔχω καὶ μυαλό». Τελειῶνων τὴν Προσφορὰν τοῦ τμήματος τούτου ὁ διδ. ἐπιλέγει : «Νά! αὐτὰ ἐφοβεῖτο ἢ κασίκα γιὰ τὸ κατσικάκι της. Τώρα ποῖα παιδι μπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῆ ὅσα εἶπα κι ἐγώ. (ἀναπαράστασις ὑπὸ τῶν μαθητῶν α') ἀκατέργαστος καὶ β') διωρθωμένη κατὰ τὰ γνωστά). Μετὰ τὴν διωρθωμένην αὐτὴν ἀναπαράστασιν ἐπιλέγει ὁ διδ. «Μπράβο παιδιά! Ὅ,τι εἶπατε τὸ ἐκάνατε! Τί εἶπατε πῶς θὰ μάθετε ; Μ...Δ. Καὶ τί ἐκάνατε ; Μ. Κι ἐμεῖς τὸ ἐμάθαμε. Δ. Μπράβο σας ! Μεθ' ὁ σύνδεσις τοῦ 1ου μετὰ τοῦ 2ου τμήματος, ἑνὸς μαθητοῦ ἀναδιηγουμένου ἀμφότερα ἐν συνεχείᾳ. Εἶτα ἐμβάθυνσις (ἠθικὴ) ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ 2ου τμήματος.

Δ. Πῶς σᾶς φάνηκαν, παιδιά, τὰ λόγια πού ἔλεγε ἢ κασίκα στὸ κατσικάκι της ; Μ. Μοῦ φάνηκαν καλά. Δ. Βέβαια ἦταν καλά αὐτὰ τὰ λόγια, αὐτὲς οἱ συμβουλές, τῆς κασίκας. Ἄμ ἂν δὲν τις ἀκούσῃ αὐτὲς τις συμβουλές τὸ κατσικάκι, τί μπορεῖ νὰ γίνῃ ; Μ. Μπορεῖ νὰ τοῦ φάῃ ἢ λύκους. Δ. Ἐὰν τις ἀκούσῃ. Μ. Τότῃ δὲ θὰ τοῦ φάῃ. Δ. Γι'

αὐτὸ λοιπὸν εἶναι καλὲς αὐτὲς οἱ συμβουλές. Μὰ γιατί νὰ τοῦ δίνη τέτοιες καλὲς συμβουλές ἢ κατσίκας τοῦ παιδιοῦ της; Δὲν τὸ ἄφηνε νὰ κἀνη ὅ,τι ἠθελε; Μ. Ἦταν μικρούτσκου καὶ δὲν ἤξερε γιὰ τοῦ λύκου. Δ. Καὶ τί θὰ ἐγίνετο γι' αὐτό; Μ. Θὰ τὸ ἔτρωγε ἢ λύκους. Δ. Δὲν τὸ ἄφηνε νὰ τὸ φάγη ὁ λύκος. Καὶ τί μ' αὐτό; Μ. Δὲν τοῦ ἄφηνε, γιατί τ' ἀγαπούση. Δ. Ἄ! γι' αὐτὸ λοιπὸν τοῦ ἔδινε τέτοιες καλὲς συμβουλές ἢ μητέρα του. Γιατί τ' ἀγαποῦσε τὸ παιδί της. Καλὰ γιὰ τίς συμβουλές τῆς κατσίκας. Μὰ τὰ λόγια, πού εἶπε τὸ κατσικάκι στὴ μητέρα του, πῶς τὰ βρίσκετε; Δηλ. πῶς σὰς φαίνονται; Μ. Ἦγὼ τὰ βρίσκου καλά. Δ. Κι ἐγώ, μὰ γιατί τάχα νὰ πῆ τὸ κατσικάκι «ἔχω καὶ μάτια» (ἐκφρασις προσδοκιῶν ὑπὸ τῶν μαθ. καὶ εὔρεσις τοῦ ὀρθοῦ). Γιατί νὰ πῆ «ἔχω κι αὐτιά» κ. ο. κ.

Στάδιον ὄσον Ἐφαρμογὴ (γλωσσική). Ἐντύπωσις καὶ ἄσκησις ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ μάθημα τούτων ὑπαισαχθέντων πανελληνίων γλωσσικῶν στοιχείων ἀντὶ ἄλλων ἰδιωματικῶν. Π.χ. ἐγὼ λέγω, ἀντὶ ἠγῶ λείου, μικρούτσικο, ἀντὶ τοῦ ἰδιωμ. μικρούτσκου κλ.

Ἐφορμαί. κλπ. α') Διὰ τὴν πραγματογνωστικὴν ἐξέτασιν τοῦ στάβλου, τοῦ λύκου, β') Διὰ τὸ θέμα τῶν «λεκτικῶν ἀσκήσεων» τί βλέπομεν μὲ τὰ μάτια μας.

Διδασκαλία τοῦ 3ου τμήματος τοῦ παραμυθίου
«Ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι».

Μερικὸς σκοπός. Δ. «Καὶ σήμερα, παιδιά, θὰ μάθωμε λίγα ἀκόμη ἀπὸ τὸ παραμῦθι, πού ἀρχίσαμε. Ἀκοῦστε τί! Σήμερα θὰ μάθωμε, πῶς ἤρθε ὁ λύκος νὰ φάη τὸ κατσικάκι». (Ἐντύπωσις). Δ. Ναί! αὐτὸ θὰ μάθωμε σήμερα. Μὰ θέλω πρῶτα νὰ

ιδῶ, τί ἐμάθαμε προχθὲς ἀπὸ τὸ παραμύθι; (Ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένου τμήματος.) Μεθ' ὃ ἐπανάληψις καὶ τοῦ ἀνωτέρω μερικοῦ σκοποῦ τοῦ σημερ. μαθήματος καὶ εἶτα παραλειπομένου τοῦ σταδίου τῆς Προπαρασκευῆς, ὡς περιπτοῦ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατανόησιν τοῦ μέλλοντος νὰ προσφερθῆ εἰς αὐτούς, ὁ διδ. προβαίνει ἀμέσως εἰς τὸ 2ον στάδιον. «Μιὰ ἡμέρα εἶδε ὁ λύκος—θὰ μ' ἀνοιξῆ καὶ τότε...»

2. Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ. Ἡ προσφορὰ τοῦ τμήματος τούτου δύναται νὰ γίνῃ ὀλόκληρος διὰ τῆς διηγηματικῆς μορφῆς, διηγουμένου τ. ἔ. τοῦ ἰδίου διδασκάλου ὀλόκληρον τὸ τμήμα τοῦτο. Δύνανται ὅμως καὶ μέρη τινὰ αὐτῆς νὰ ἐξευρεθοῦν ὑπὸ τῶν μαθητῶν δι' ἐκφράσεως προσδοκιῶν. Π. χ. ὅταν ὁ διδ. φθάσῃ εἰς τὸ μέρος τῆς Προσφορᾶς «εὐχαριστήθηκε καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του.», ὁ διδ. διακόπτων τὴν συνέχειαν τῆς διηγῆσεώς του ἐρωτᾷ· «Σὰν τί νὰ εἶπε τάχα τότε μὲ τὸ νοῦ του ὁ λύκος, παιδιά;» Μετὰ δὲ τὴν ἐκφράσιν προσδοκιῶν καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ὀρθοῦ ὁ διδ. ἐπαναλαμβάνει πάλιν κανονικώτερον τὴν σκέψιν τοῦ λύκου. «Τί καλά! Ἡ κατσίκα πηγαίνει κλπ.—ἓνα καλὸ φαγητό.» Ὅμοίως καὶ ὅταν τελειώσῃ διηγούμενος τὴν πρότασιν «Ἔσκασε τότε ἀπὸ τὸ κακό του ὁ λύκος καὶ λέγει» κ.ο.κ. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω Προσφορὰν γίνεται ἀναπαράστασις αὐτῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ γνωστά, μετὰ τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ἐπιλέγει ὁ διδ: «Ἔσκασε τὸ ἐμάθατε κι αὐτό. Ὅ,τι εἶπαμε, τὸ καταφέραμε! Μπράβο σας, παιδιά! Μετὰ τὴν ἀναπαράστασιν δύναται νὰ γίνῃ σύνδεσμος τοῦ προσφερθέντος τμήματος μετὰ τῶν 2 προηγουμένων ὡς ἑξῆς:

Δ. Τί ἐμάθαμε τὴν πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ παραμύθι; Μ. Τί ἔκαμνε ἡ κατσίκα γιὰ τὸ κατσικάκι της. Δ. Ἐνας ἀπὸ σᾶς νὰ μᾶς πῆ μὲ πολλὰ λόγια

αὐτὸ τὸ πρῶτο μάθημα τοῦ παραμυθιοῦ. (Γίνεται.)
Δ. Τῆ δευτέρῃ φορὰ τί ἐμάθαμε ἀπὸ τὸ παραμῦθι ;
Μ. Τί ἐφοβεῖτο ἢ κασίκα γιὰ τὸ κασικάκι τῆς.
Δ. Μάλιστα. Κι αὐτὸ τὸ μάθημα θέλω νὰ μᾶς τὸ εἰπῇ ἓνα παιδί μὲ πολλὰ λόγια. (Γίνεται). Δ. Καὶ τὴν τρίτην φορὰ, τί ἐμάθαμε ἀπὸ τὸ παραμῦθι ; Μ. Πῶς ἤρθε ἡ λύκος νὰ φάῃ τοῦ κασικάκι. Δ. Ποιὸ παιδί θὰ μᾶς εἰπῇ μὲ πολλὰ λόγια κι αὐτὸ τὸ μάθημα (Γίνεται). Δ. Ἐνα παιδί νὰ μᾶς εἰπῇ σύντομα καὶ τὰ 3 μαθήματα, ποὺ ἐμάθαμε ἕως τότε ἀπὸ τὸ παραμῦθι. (Ἐπανάληψις κατὰ σειρὰν καὶ τῶν 3 μερικῶν σκοπῶν τῶν 3 διδαχθέντων τμημάτων). Δ. Ποιὸς θὰ μᾶς εἰπῇ μὲ πολλὰ λόγια ὅλα ὅσα μάθαμε ἀπ' τὸ παραμῦθι ἕως τότε ; (Ἐπανάληψις λεπτομεροῦς καὶ τῶν 3 τμημάτων) Μεθ' οὗ :

Ἐμβάθυνσις (ἠθικὴ) ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ 3ου τμήματος. Δ. Πῶς εἶπε ὁ λύκος μὲ τὸ νοῦ του, ἄμα εἶδε τὴ θύρα τοῦ στάβλου κλειστή; Μ..... Δ. Πῶς σᾶς φαίνονται τὰ λόγια αὐτά; Μ. Ἡμένα δὲ μ' ἀρέξουν. Εἶνε κακὰ λόγια. Δ. Κι ἐμένα δὲ μ' ἀρέσσουν. Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ γελάσῃ τὸ καημένο τὸ κασικάκι! Μὰ γιατί τάχα ἤθελε ὁ λύκος νὰ γελάσῃ τὸ κασικάκι; Μ. Γιὰ ν' ἀνοίξ' τ' μπόρτα νὰ τοῦ φάῃ. Δ. Μάλιστα, γι' αὐτὸ ἤθελε ν' ἀνοίξῃ τὴν πόρτα, νὰ τὸ γελάσῃ καὶ νὰ τὸ φάγῃ ὁ κακός!

Στάδιον 5ον. Ἐφαρμογὴ (γλωσσικὴ). Ἀνάλυσις πρὸς τὰ παρουσιασθησόμενα 2—3 νέα γλωσσικὰ στοιχεῖα.

Διδασκαλία τοῦ 4ου τμήματος.

Μερικὸς σκοπός. Δ. Καὶ σήμερα, παιδιὰ, θὰ μάθωμε ὀλίγο ἀκόμη ἀπὸ τὸ παραμῦθι. Ἀκοῦστετι; Ἐσήμερα θὰ μάθωμε, πῶς ὁ λύκος κάνει ψιλὴ τῆ

φωνή του, γιὰ νὰ γελάσῃ τὸ κατσικάκι» (Ἐντύπωσις). Δ. Αὐτὸ θὰ μάθωμε σήμερα. Μά, προτοῦ νὰ μάθωμε αὐτό, ἤθελα νὰ ἰδῶ, ἐνθυμεῖσθε, τί ἐμάθαμε στὸ ἄλλο τὸ μάθημα ἀπὸ τὸ παραμῦθι; Ἐπανάληψις τοῦ προηγ. μαθήματος). Μεθ' ὃ ἐπανάληψις τοῦ ἀνωτέρω μερικῶν σκοποῦ καὶ εἶτα :

1ον Στάδιον. Προπαρασκευή. Δ. Γιὰ τὸ λύκο εἶπαμε προχθὲς τόσα πράγματα. Εἶπαμε ὅτι εἶναι ἓνα ζῷο καὶ ὁμοιάζει; Μ. Σὰν τοῦ μεγάλου τοῦ μαντρόσκυλου. Δ. Μάλιστα. Ἔτσι ὁμοιάζει. Ἔσεῖς βέβαια θὰ ἔχετε ἀκούσει, πῶς γανγίζου τὰ μεγάλα τὰ μανδροσκυλά. Μ. Νά! ἔτσι κύριε, γάβ! γάβ! γάβ! Δ. Naί! ἔτσι χονδρὰ καὶ ἄγρια φωνάζει κι ὁ λύκος. Νά! ἔτσι οὐρλιάζει κι αὐτός, γάβ! γάβ! γάβ! χονδρὰ καὶ ἄγρια! Θὰ ἔχετε ἰδῆ καὶ τὴ γλώσσα κανενὸς μεγάλου σκύλου, πῶς εἶναι. Μ. Εἶναι μηγάλ' καὶ κόκκιν'. Δ. Μάλιστα. Τέτοια καὶ μεγαλύτερη εἶναι καὶ ἡ γλώσσα τοῦ λύκου. Γι' αὐτό, φαίνεται, οὐρλιάζει χονδρὰ καὶ ἄγρια. Θ' ἀκούσατε βέβαια καὶ τὴν κασίκα νὰ φωνάζῃ. Μ. Ἦγὼ τὴν ἄξα φωνάζ' ἔτσι, μ. μ. ἔ ἔ ἔ! Δ. Μάλιστα. Ἔτσι βελάζει ἡ κασίκα, ψιλὰ ψιλὰ καὶ μαλακὰ μαλακὰ. Ὅχι σὰν τὸ λύκο. Εἶδατε καμιά φορὰ καὶ τὴν γλώσσα τῆς κασίκας; Μ. Ἦγὼ τὴν εἶδα. Εἶνη μικρὴ καὶ λιανή. Δ. Βέβαια εἶναι μικρὴ καὶ λεπτή, γι' αὐτὸ βγάζει καὶ φωνή; Μ. ψιλὴ καὶ μαλακή. Δ. Ἄν εἶχε κι ὁ λύκος μικρότερη καὶ λεπτότερη γλώσσα τί λέγετε; Μ. Θάβγαζῃ κι αὐτὸς ψιλὴ φωνή, σὰν τ' κασίκα. Δ. Μὰ πῶς μπορεῖ νὰ μικραίνῃ ἡ γλώσσα τοῦ λύκου; (ἔκφρασις προσδοκιῶν) Δ. Ἔτσι λέγετε ἔσεῖς. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ὅμως, ἴδιο θὰ μᾶς εἰπῆ καὶ τὸ παραμῦθι;

Στάδιον 2ον. Προσφορά. Ὁ διδ. προσφέρει

τὸ 4ον τμήμ. («Δὲν ἐτελείωσε ὁ λύκος—Θὰ μ' ἀνοίξῃ τὸ κατσικάκι, εἶπε»), πού μὲν διηγούμενος ὁ ἴδιος αὐτό, πού δὲ—εἰς μέρη εὐκόλα—καὶ ὑποχρεῶνων τοὺς μαθητὰς του νὰ φανταστοῦν τὴν συνέχειαν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς Προσφορᾶς γίνεται ἀναπαράστασις τοῦ τμήματος ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ γνωστά, μὴ παραλειπομένης καὶ τῆς γνωστῆς ἐπφοδῶ, «Μπράβο σας, παιδιά! Ὅ,τι εἶπαμε, πὼς θὰ μάθουμε, τὸ ἐμάθαμε!» Εἶτα σύνδεσις τοῦ διδαχθέντος τμήματος μεθ' ὄλων τῶν προηγουμένως διδαχθέντων, ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγουμένον τμήμα. Μεθ' ὅ:

Ἐμβάθυνσις (ῆθικῆ). Δ. Ὁ λύκος, ἅμα ἐχτύπησε τὴν πόρτα, εἶπε «Ἐγὼ εἶμαι ἡ μητέρα σου! Σοῦ ἔφερα κτλ. Πὼς σᾶς φαίνονται αὐτὰ τὰ λόγια; Μ. Αὐτὰ εἶναι ψέματα. Δ. Μάλιστα. Καὶ γι' αὐτὸ σᾶς ἀρέσουν βέβαια. Μ. Ὅχ'! εἶναι κακὰ λόγια κὴ δὲ μ' ἀρέζουν. Δ. Κι ἐμένα δὲ μ' ἀρέσουν, γιατί εἶναι ψέματα. Ποιὸ ἄλλο, πού εἶδαμε σήμερα γιὰ τὸ λύκο, δὲν σᾶς ἀρέσει; Μ. Ἡμένα δὲ μ' ἀρέσ' πού πήγῃ νὰ μικραίν' τὴ γλώσσά τ'. Δ. Γιατί δὲ σ' ἀρέσει αὐτό; Μ....Δ. Βέβαια, κι αὐτὸ εἶναι κακό, γιατί ἤθελε νὰ γελάσῃ τὸ κατσικάκι. Ἔτερος μαθ. «Ἡμένα δὲ μ' ἀρέξ' ἡκείνου, πού εἶπε ἡ λύκος «Τώρα πιά θὰ γελαστῇ τὸ κατσικάκι κτλ.». Δ. Γιατί; κ.ο.κ. Καλά! Αὐτὰ δὲ σᾶς ἀρέσουν, γιατί δὲν εἶναι καλά. Δὲ μοῦ λέγετε, τί σᾶς ἀρέσει ἀπὸ τὸ σημερινὸ παραμῦθι; Μ. Ἡμένα μ' ἄρρηση, πού τοῦ κατσικάκι δὲν ἀνοίξῃ τ' πόρτα τοῦ στάβλου. Δ. Γιατί δὲν τὴν ἀνοίξε; Μ. Κατάλαβε τοῦ λύκου ἀπ' τὴ φωνή. Δ. Ὅστε τὸ κατσικάκι ἦταν στὸ μυαλό; Μ. Ἐξυπνοῦ. Δ. Μάλιστα! Ἐξυπνο ζῶο μοῦ φαίνεται κι ἐμένα. Ἄμ' ὁ λύκος πού κάνει ψιλὴ τὴ φωνή, γιὰ νὰ γελάσῃ τὸ κατσικάκι; Μ. Κι αὐτὸς ἐξυπνος. Δ. Ἐξυπνος, μὰ μονάχα γιὰ νὰ κἀνῃ τὸ κακό. Ὁ λύκος εἶναι πονηρός. (Ἐντύπωσις τῆς τελευταίας προτάσεως).

Στάδιον 5ον Ἐφαρμογὴ (γλωσσικὴ)—ἀνάλο-
ῶδηγὸς Παραμυθίων. 4

γος και συμπτωματική. Π.χ. Ἄν αἱ λέξεις οὐρλίάζει και βελάζει τυγχάνουν νέαι διὰ τοὺς μαθητάς, καλὸν εἶναι μετὰ τὴν ἀνωτέρω ὑποβολὴν και κατανοήσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν νὰ γίνῃ κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο μικρά τις ἄσκησις ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διδ.

Ἄφορμαὶ κλπ. Πραγματογν. περὶ μυρμηκῶν

Διδασκαλία τοῦ 5ου τμήματος τοῦ παραμυθίου
«ὁ λύκος και τὸ κατσικάκι».

Μερικὸς σκοπός: «Σήμερα θὰ μάθωμε, πῶς ὁ λύκος φορεῖ παπούτσια, γιὰ νὰ γελάσῃ τὸ κατσικάκι». Ἐντύπωσις τοῦ μερικοῦ σκοποῦ, εἶτα ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένου τμήματος, μεθ' ἣν

Στάδιον 1ον. Προπαρασκευή. Δ. Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι φοροῦμε παπούτσια. Πόσα σὲ κάθε πόδι; Μ. Ἐνα σὲ κάθε πόδι. Δ. Ἄμ ὁ λύκος; Μ. ὁ λύκος δὲ φορεῖ. Δ. Μάλιστα, ὅπως κι ὁ σκύλος. Ἄμ ἡ κατσικά; Μ. Φορεῖ, κύριε, δύο παπουτσάκια στὸ καθένα πόδι. Δ. Μάλιστα. Ἐχει σὲ κάθε πόδι δύο χονδρὰ νύχια, πὺ μοιάζουν σὰν παπουτσάκια μαῦρα. Ἡμεῖς ποῦ τὰ βρίσκομε τὰ παπούτσια; Μ. Τ' ἀγοράζομε ἀπ' τοῦ τσαγκάρ... Δ. Ἄμ ἡ κατσικά; Μ... Δ. Τῆς κατσίκας τῆς τὰ ἔδωσε ὁ Θεός. Ἄν θέλῃ ὁ λύκος νὰ ὁμοιάσῃ τὸ πόδι του σὰν τῆς κατσίκας, τί πρέπει νὰ κάμῃ; Μ. Νὰ φορέσῃ παπουτσάκια μαῦρα. Δ. Ποῦ νὰ τὰ βρῇ; (Ἐκφρασις προσδοκιῶν). Δ. Ἐτσι λέτε ἑσεῖς. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, τί θὰ μᾶς εἰπῇ και τὸ παραμῦθι μας.

2ον Στάδιον. Προσφορὰ τοῦ 5ου τμήμ. «Φθάνει πάλι ἔξω—και φεύγει γρήγορα γιὰ τὸ στάβλο», κατὰ τὰ γνωστά. Ἐπίσης ἀναπαραστάσις και εἶτα σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τῶν διδαχθέντων τμημάτων (τοῦλάχιστον σύντομος).

Ἐμβάθυνσις. Δ. Εἶδατε, παιδιά, πῶς ὁ λύ-

κος ἐπῆρε τὰ παπουτσάκια ἀπὸ τὸν τσαγκάρη; Μ. Τὰ ἔκλειψε. Δ. Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό; Μ. Δὲ μ' ἀρέσει. Δ. Κι ἐμένα. Ἐὰν τὸ κατσικάκι ποὺ ἤθελε νὰ ἰδῆ καὶ τὸ πέδι τοῦ λύκου; Μ. Καλὰ ἔκαμε, κύριε. Δ. Βέβαια, καλὰ ἔκαμε. Ἐὰν αὐτὸ πάλι καταλαβαίνομε, πῶς ἦταν στὸ μυαλό; Μ. Ἐξυπνο.

5ον Στάδιον. Ἐφαρμογή (γλωσσική). Συμπωματική. Διόρθωσις π. χ. τῆς ἰδιωματικῆς προφορικῆς τοῦ ἀτόνου καὶ καταληκτοῦ ου καὶ ο τῶν ρημάτων καὶ ὀνομάτων (τρώγου, μήλου κλπ.), ἐπίσης καὶ τῆς ἰδιωματικῆς προφορᾶς τοῦ κ εἰς τσ. (τούριε) κλπ.

Ἐφαρμογαὶ κλπ. α') Τὸ ἔργον τοῦ παπουτσοῦ (Πραγματογν.) β') Τὸ χωριὸν καὶ ἡ χώρα. (Πατριδογν.).

Διδασκαλία τοῦ βου καὶ 7ου τμήματος τοῦ παραμυθίου «ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι».

Γενικὸς σκοπὸς τῶν 2 τμημάτων. «Σήμερα, παιδιά, θὰ μάθωμε, πῶς γλίτωσε τὸ κατσικάκι ἀπὸ τὸν λύκο.» Ἐντύπωσις καὶ εἶτα ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένου μαθήματος, μεθ' ὃ

Μερικὸς σκοπὸς τοῦ βου τμήματος: «Καὶ πρῶτα ἄς ἰδοῦμε, πῶς ὁ λύκος θέλησε νὰ γελάσῃ τὸ κατσικάκι μετὰ τὴν οὐρά.» (Ἐντύπωσις).

1ον Στάδιον. Προπαρασκευή. Ἡ οὐρὰ τῆς κασίκας καὶ ἡ οὐρὰ τοῦ λύκου. Ἡ πρώτη κοντή καὶ σηκωτή, ἡ δευτέρα μακριά, φουντωτή καὶ πεσμένη πρὸς τὰ κάτω. Πῶς ἠμπορεῖ νὰ κοντήνῃ ἡ μακρὰ οὐρὰ τοῦ λύκου; (Ἐκφρασις προσδοκιῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν). Δ. Ἐτσι λέτε ἐσεῖς. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, τί θὰ μᾶς εἰπῆ καὶ τὸ παραμῦθι.

2ον Στάδιον. Προσφορὰ τοῦ βου τμήματος («Μόλις φτάνει ἐκεῖ—καὶ τρέχει πάλι στὴ Χώρα»)

κατὰ τὰ γνωστά, μεθ' ὃ ἀναπαράστασις τοῦ τμήματος καὶ εἶτα.

Μερικὸς σκοπὸς τοῦ 7ου τμήματος: «Καὶ τώρα ἄς ἰδοῦμε, πῶς γλίτωσε τὸ κατσικάκι ἀπὸ τὸ λύκο».

Ἐντύπωσις τοῦ μερικοῦ σκοποῦ καὶ ἀμέσως
3ον Στάδιον. Προσφορὰ τοῦ 7ου τμήμ. «Στὸ
πρῶτο κρεοπωλεῖο — Ὑστερα ἐξεψύχησε.» Ἀναπα-
ράστασις καὶ σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ 6ου τμήματος.

Ἐμβάθυνσις. Οἱ μαθηταὶ ἐρωτώμενοι κρί-
νουν ἠθικῶς α') τοὺς λόγους τοῦ λύκου πρὸς τὸν
κρεοπώλην «Ἡ οὐρά μου μ' ἐμποδίζει, ὅταν τρέχω
καὶ κυνηγῶ τοὺς λύκους» καὶ ἀποδοκιμάζουν αὐτοὺς
ὡς ψευδεῖς β') τὸν φόνον τοῦ λύκου ὑπὸ τοῦ κρεο-
πώλου καὶ ἐπιδοκιμάζουν αὐτὸν ὡς δίκαιον.

5ον Στάδιον. Ἐφαρμογὴ (γλωσσικὴ)—ἀνάλο-
γος καὶ συμπτωματικὴ. Π. χ. Ἐὰν οἱ μαθηταὶ ἐξα-
κολουθοῦν νὰ μεταχειρίζωνται τὸ θηλ. ἄρθρον μετ'
ἄρσεν. ὀνόμ. ἢ πατέρας, ἢ δάσκαλους κλπ. γίνεται
προσπάθεια πρὸς διόρθωσιν.

Ἄφορμαί κλπ. Τὸ ἔργον τῶν σκύλων καὶ μά-
λιστα τῶν μανδροσκύλων. (Πραγματογν).

Τελευταία (συγκεντρωτικὴ) διδασκαλία ἐφ' ὀλο-
κλήρου τοῦ παραμυθίου «ὁ λύκος καὶ τὸ κατσικάκι.»

Μετὰ τὴν κατὰ τμήματα καὶ ὡς ἀνωτέρω διδα-
σκαλίαν τοῦ παραμυθίου «ὁ λύκος καὶ τὸ κατσι-
κάκι» οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ λάβουν σαφῆ ἰδέαν τοῦ
ὅλου καὶ νὰ ἐμβαθύνουν ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ περιλαμ-
βανομένων κεντρικῶν ἠθικῶν ἰδεῶν. Τοῦτο θὰ γίνη
α') διὰ τῆς γενικῆς ἐπαναλήψεως καὶ β') διὰ τῆς γενι-
κῆς ἠθικῆς ἐμβαθύνσεως.

α' Γενικὴ ἐπανάληψις. Πρὸς τοῦτο ἐν ἰδιαι-
τέρῳ ὧρᾳ τίθεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὁ σκοπὸς τοῦ
μαθήματος «Σήμερα, παιδιά, γιὰ τελευταία φορὰ θὰ
ξαναμιλήσωμε γιὰ τὸ παραμῦθι, ποὺ ἐτελειώσαμε».

Μετὰ δὲ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου προσθέ-

τει ὁ διδ. «'Αλλ' ἄς ἰδοῦμε, ἐνθυμεῖσθε ὅλο τὸ παραμῦθι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ τέλος! » Μεθ' ὃ σύμφωνα πρὸς τὰ προηγουμένως ὑποδειχθέντα ἐπαναλαμβάνουν τοῦτο οἱ μαθηταὶ α') συντόμως διὰ τῆς κατὰ σειρὰν ἐπαναλήψεως ὅλων τῶν μερικῶν σκοπῶν τῶν τμημάτων αὐτοῦ καὶ β') ἐν ἐκτάσει διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἀναπαραστάσεως τοῦ περιεχομένου ὅλων τούτων τῶν τμημάτων.

β') Γενικὴ ἠθικὴ ἐμβάθυνσις. Τούτου γενομένου ὁ διδ. προβαίνει ὡς ἐξῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν του βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν τῶν δύο κεντρικῶν ἠθικῶν ἰδεῶν, τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς ὀλόκληρον τὸ διδαχθὲν παραμῦθιον, αἵτινες εἶναι α') ὅτι ἡ εὐπείθεια σφύζει καὶ β' ὅτι τὸ κακὸν τιμωρεῖται.

1) Δ. Τώρα πιά, πού ξέρετε τόσο ὥραϊα ὅλο τὸ παραμῦθι, πέστε μου, τί ἔπαθε στὸ τέλος τὸ κατσικάκι ; Μ. Δὲν ἔπαθε τίποτε, κύριε ! Δ. Βέβαια γλίτωσε ἀπὸ τὸ λύκο. Μὰ πῶς γλίτωσε ; Ὁ λύκος ἤθελε νὰ τὸ φάγη. (Οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν 1) ὅτι ὁ λύκος δὲν εὔρε τὸ κατσικάκι ἔξω ἀπὸ τὸν στάβλο καὶ 2) ὅτι τὸ κατσικάκι δὲν ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ στάβλου) Δ. Μὰ μοῦ φαίνεται κάποιος ἐσυμβούλευσε τὸ κατσικάκι μῆτε ἔξω ἀπὸ τὸ στάβλο νὰ μείνη μῆτε νὰ ἀνοίξη σὲ κανένα τὴν θύρα. Μ. Ἡ μητέρα του, κύριε, ἢ κασίκα. Δ. Τί ἔκαμε; Μ. Ἐσυμβούλευε ἔτσι τοῦ παιδιοῦ της. Δ. Κι ἐκεῖνο; Μ. Κι ἐκεῖνο ἄκουσε καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς συμβουλὲς τῆς μητέρας του. Δ. Κι ἔτσι; Μ. Κι ἔτσι γλίτωσε ἀπὸ τὸ λύκο. Δ. Ἄν δὲν τὶς ἄκουγε; Μ. Δὲ θὰ γλῶνε. Θὰ τὸ ἔτρωγε ὁ λύκος. Δ. Αὐτὸ, λοιπὸν, πού ἔκανε τὸ κατσικάκι, ν' ἀκούσῃ τὶς συμβουλὲς τῆς μητέρας του, πῶς σᾶς φαίνεται ; Μ. Μοῦ φαίνεται καλό. Δ. Κι ἐμένα. Πέστε το κι ἐσεῖς ὅλοι αὐτό. (Καλὰ ἔκανε τὸ κατσικάκι, πού ἄκουσε τὶς συμβουλὲς τῆς μητέρας του, γιατί ἔτσι γλίτωσε ἀπὸ τὸ λύκο).

2) Δ. Καλὰ, τὸ κατσικάκι γλίτωσε. Ἄμ' ὁ λύκος

Μ. Ὁ λύκος δὲ γλίτωσε. Τὸν ἐσκότωσε ὁ κρεοπώλης Δ. Ναί, ἔχασε τὴ ζωὴ του. Ἔπαθε πολὺ μεγάλο κακό. Μὰ πῶς τόπαθε αὐτὸ τὸ κακό! Για νὰ σκεφθοῦμε ὀλίγο! Αὐτὸς ὅταν ἦταν στὸ δάσος, ἦταν πολὺ καλά. Δὲν ἐπάθαινε κανένα κακό. Ὑστερα τί ἠθέλησε νὰ κάνη; Μ. Νὰ φάγη τὸ κατσικάκι. Δ. Καὶ στὸ τέλος; Μ. Καὶ στὸ τέλος ἔπαθε αὐτὸς τὸ κακό. Δ. Ἄν δὲν ἠθελε νὰ κάνη κακὸ στὸ κατσικάκι; Μ. Δὲ θὰ πάθαινε κι αὐτὸς κανένα κακό. Δ. Ἔτσι λέγω κι ἐγώ. Ποιὸς τεῦ εἶπε νὰ εἶναι κακός!

Σημ. Ἡ ἐξαγωγή τῶν γενικῶν ἠθικῶν διδασμάτων 1) ὅποιος ἀκούει τὸ μεγαλύτερό του κερδίζει καὶ β') ὁ κακὸς τιμωρεῖται ἐλλείψει ἀρκετῆς ἠθικῆς πείρας τῶν μαθητῶν θ' ἀφεθῆ βραδύτερον.

§. 2 Διάγραμμα σύντομον τῆς διδασκαλίας τοῦ δευτέρου παραμυθίου «Τὸ παιδί μὲ τὸ κουδούνι».

Γενικὸς σκοπὸς τῆς ὅλης ἐνότητος: Δ. «Ἀπὸ σήμερον θ' ἀρχίσουμε νὰ μαθαίνουμε ἄλλο παραμῦθι, γιὰ τὸ παιδί μὲ τὸ κουδούνι». (Ἐντύπωσις τοῦ γεν. σκοποῦ).

Ἡ διδασκαλία τοῦ 1ου καὶ 2ου τμήματος.

Σκοπὸς τοῦ 1ου τμήματος. «Καὶ πρῶτα θὰ ἰδοῦμε τί κακὸ ἔκαμε ἓνα δεινδράκι σ' ἓνα παιδί.» (Ἐντύπωσις).

Προπαρασκευῆ. Οὐδεμία.

Προσφορὰ. «Μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό— καὶ νὰ πάρη τὸ κουδούνι του».

Σημ. Κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ τμήματος ἄς προσέξῃ ὁ διδάσκων νὰ ὑποβάλλῃ καταλλήλως τὰς περιλαμβανούσας ἀγνώστους ἐννοίας διὰ τὰ παιδιὰ λέξεις «χαμόδενδρο» «κορυφή» καὶ «πελώριο» συμφώνως

πρὸς τὰ ἐν σελ. 17 λεχθέντα. Μετὰ τὴν Προσφορὰν ἀναπαράστασις διπλῆ κατὰ τὰ γνωστά.

Σ κ ο π ὸ ς τοῦ 2ου τμήματος. «Καὶ τώρα ἄς ἰδοῦμε τί κάμνει τὸ παιδί, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ κουδούνη του ἀπὸ τὸ χαμόδενδρο. (Ἐντύπωσις).

Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ῆ. Ἀντὶ πάσης ἄλλης προπαρασκευῆς ὁ διδ. ἄς ἐρωτήσῃ. «Καὶ τώρα, πὺ εἶναι τὸ κουδούνη τόσο ὑψηλὰ, πῶς ἤμπορεῖ, λέτε, τὸ παιδί νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ τὸ χαμόδενδρο;» Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἔκφρασις προσδοκιῶν ὁ διδ. ἐπάγεται. «Ἔτσι λέγετε ἑσεῖς. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, τί θὰ μᾶς εἰπῆ τὸ παραμῦθι.» Μεθ' ὅ

Π ρ ο σ φ ο ρ ᾶ τοῦ 2ου τμήμ. «Τότε ἐστάθη κοντὰ στὸ δένδρο—νὰ ψηλώσῃ πῶς πολὺ ἀκόμη», μεθ' ἣν ἀναπαράστασις τοῦ τμήματος καὶ εἶτα σύνδεσις τῶν 2 τμημάτων.

Ἐ μ β ᾶ θ υ ν σ ι ς (ἠθικὴ) ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων. Ὁ διδ. διὰ τῶν μαθητῶν ἐξετάζων τὴν διαγωγὴν α') τοῦ χαμόδενδρου καὶ β') τοῦ παιδιοῦ εὗρισκει, ὅτι τὸ μὲν χαμόδενδρο ἐψήλωσε ἐπίτηδες, διὰ νὰ δυσαρεστήσῃ τὸ παιδί, κατόπιν δὲ ὅταν παρακαλεῖτο τόσον θερμῶς ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ, δὲν συνεινήθη, δι' αὐτὸ ἡ διαγωγή του αὕτη ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τὸ δὲ παιδί κατ' ἀρχὰς παρακαλεῖ καὶ ἔπειτα ἀπειλεῖ, ἡ διαγωγή δὲ αὐτοῦ ἐπιδοκιμάζεται.

Ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ (γλωσσικὴ) ἐπὶ τοῦ κτηθέντος νέου γλωσσικοῦ ὕλικου ἤτοι α') τῶν ἀγνώστων λέξεων χαμόδενδρο, κορμός, πελώριο, καὶ β') τῶν ὑπείσαχθέντων κατὰ τὴν διδασκαλίαν πανελληνίων τύπων ἢ πανελληνίου τινὸς προφορᾶς ἢ συντάξεως.

Ἄ φ ο ρ μ α ἰ κ λ π. Ἐποπτεία θάμνου καὶ δένδρου. Μέσα δένδροτομίας, ὁ πέλεκυς καὶ τὸ μεγάλο πριόνι.

Διδασκαλία τοῦ 3ου καὶ 4ου τμήματος τοῦ παρα-
μυθίου «Τὸ παιδί μετὸ κουδούνι».

Γενικὸς σκοπὸς (τοῦ ὅλου μαθήματος).
Δ. «Σήμερα θὰ μάθωμε ἀκόμα λίγο ἀπὸ τὸ νέο παραμῦθι μας. Ἀλλὰ πρωτύτερα ἤθελα νὰ ἰδῶ, ἐνθυμεῖσθε τί ἐμάθατε προχθὲς ἀπὸ αὐτό ;» (Ἐπανάληψις τῶν 2 προηγ. τμημάτων α') συντόμως καὶ β') ἐν ἐκτάσει).

1ος. Μερικὸς σκοπὸς τοῦ μαθήματος (ἴτοι σκοπὸς τοῦ 3ου τμήμ.) Δ. Μπράβο σας, παιδιά, ὠραία τὸ ἐνθυμεῖσθε αὐτὸ ποὺ ἐμάθαμε προχθὲς. Ἀκούστε τώρα τί ἄλλο θὰ μάθωμε σήμερα : «Καὶ πρῶτα θὰ μάθωμε, ποιὸν παρακαλεῖ τὸ παιδί νὰ τὸ βοηθήσῃ». (Ἐντύπωσις τοῦ μερ. σκοπ.).

Προπαρασκευή. Μὲ τί κόβουν τὰ δένδρα ; Ἀμα τὰ δένδρα ἰδοῦν τσεκούρι ἢ πριόνι κοντὰ τους, τί φοβοῦνται ;

Προσφορὰ τοῦ 3ου τμήματος : «Τὸ παιδί τρέχει στὸ τσεκούρι—Ἀμ δὲ θὰ σ' ἀκούσῃ ἢ φωτιά, ξαναπαντᾷ τὸ τσεκούρι». Ἀναπαράστασις τοῦ τμήματος ὑπὸ τῶν μαθ.

2ος μερικὸς σκοπὸς τοῦ μαθ. (ἴτοι σκοπὸς τοῦ 4ου τμήμ.) «Καὶ τώρα ἄς ἰδοῦμε ποιὸν ἄλλο παρακάλεσε τὸ παιδί νὰ τὸ βοηθήσῃ». Ἐντύπωσις τοῦ μερ. σκοποῦ.

Προπαρασκευή. Νὰ δειχθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς α) ὅτι ἡ φωτιά ἠμπορεῖ νὰ κάψῃ τὸ τσεκούρι καὶ διὰ τοῦτο, ἅμα τὸ τσεκούρι ἰδῇ κοντὰ του τὴ φωτιά, φοβεῖται καὶ β') ὅτι ἡ φωτιά ἔχει ἐχθρὸν τὸ νερόν.

Προσφορὰ τοῦ 4ου τμήματος «Τὸ παιδί τρέχει τότε στὴ φωτιά,—Κι ἐξακολουθεῖ νὰ κἀνῃ ζωηρότερα». Ἀναπαράστασις καὶ εἶτα σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ προηγουμένου τμήματος.

Ἐμβάθυνσις. Ἡθικὴ ἐκτίμησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν α') τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ τσεκούρι καὶ πρὸς τὴ φωτιά. (Κατ' ἀρχὰς τὰ παρακαλεῖ καὶ ἔπειτα τὰ φοβερίζει) καὶ β') τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ τσεκουριοῦ καὶ τῆς φωτιᾶς πρὸς τὸ παιδί οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίσουν μὲν τὰς ἐξῆς κρίσεις.

1ον) Τὸ παιδί ἐφέρθηκε μὲ καλὸν τρόπο. 2ον) Καὶ τὸ τσεκούρι καὶ ἡ φωτιά δὲν εἶχαν καλὴ καρδιά, διὰ τοῦτο δὲν ἠθέλησαν νὰ βοηθήσουν τὸ παιδί. Νὰ ἀποδοκιμασθῇ δὲ παρ' αὐτῶν ἡ διαγωγή τοῦ τσεκουριοῦ καὶ τῆς φωτιᾶς.

Ἐφαρμογὴ γλωσσικῆ ἀνάλογος καὶ συμπτωματικῆ πρὸς τὰ παρουσιασθέντα κατὰ τὴν διδασκαλίαν νέα γλωσσικὰ στοιχεῖα.

Ἀφορμαὶ κλπ. 1) Τὸ τσεκούρι καὶ ἡ φωτιά ὡς θέματα πραγματογν. 2) Ἡ λέξις «νερό» ὡς πρότυπος λέξις διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ν ἢ τοῦ ε κατὰ τὸ μάθημα τῆς πρώτης ἀναγνώσεως. Ἰχνογραφήσις πελέκεως.

Διδασκαλία τοῦ 5ου καὶ 6ου τμήματος τοῦ παραμυθίου «Τὸ παιδί μὲ τὸ κουδούνι».

Σκοπὸς καὶ τῶν 2 τμημάτων. Δ. «Σήμερα θὰ μάθωμε ποιούς ἄλλους παρεκάλεσε τὸ παιδί νὰ τὸ βοηθήσουν». Ἐντύπωσις τοῦ σκοποῦ καὶ ἄμεσος ἐπανάληψις τοῦ προηγουμένσου μαθήματος, μετὰ τὴν ὁποίαν :

Προπαρασκευή. Ἐχθροὶ τοῦ νεροῦ εἶναι καὶ τὰ ζῦφα, πὺν τὸ πίνου. Ποιά ζῦφα πίνου πολὺ νερό; Γιατί τὸ βόδι νὰ πίνῃ πολὺ νερό; Ἐχθροὶ τοῦ βοδιοῦ: ὁ λύκος, οἱ μύγες καὶ τὰ κουνούπια. Τὸ ἐνοχλοῦν ὅμως καὶ τὰ ποντίκια, ὅταν μπαίνουν στ' αὐτιά του καὶ στὴ μύτη του.

Π ρ ο σ φ ο ρ ά και τῶν 2 τμημάτων ἀλληλο-
διαδόχως, ἀναπαράστασις και σύνδεσις αὐτῶν μεθ'
ἄλων τῶν προηγουμένων κατὰ τὰ γνωστά.

Ἐ μ β ά θ υ ν σ ι ς. Ἡ αὐτὴ τοῦ προηγουμένου
μαθήματος.

Ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ γ λ ω σ σ ι κ ῆ. Ἐντύπωσις τῶν νέων
φράσεων· μὴ μὲ σκοτίζης, δὲν εὐκαιρῶ κλπ.

Ἀ φ ο ρ μ α ἰ κ λ π. Τὸ βόδι ὡς θέμα πραγματο-
γνωστικὸν ἢ ὡς πρότυπον λέξεως διὰ τὸ μάθημα
τῆς Ἀναγνώσεως πρὸς διδασκαλίαν τοῦ β ἦ τοῦ δ.
Ἰχνογράφησις κεράτων ὡς προάσκησις τῆς γραφῆς
κυρτῶν γραμμῶν.

**Διδασκαλία τοῦ 7ου, 8ου και 9ου τμήματος τοῦ
παραμυθίου «τὸ παιδὶ μὲ τὸ κουδούνι».**

Σ κ ο π ὸ ς τῶν 3 τμημάτων. «Πῶς κατορθώνει
τὸ παιδὶ νὰ φθάσῃ τὸ κουδούνι του». Ἐντύπωσις
τοῦ σκοποῦ και ἐπανάληψις τοῦ προηγ. μαθ.

1ος μ ε ρ ι κ ὸ ς σ κ ο π ὸ ς (τοῦ 7ου τμ.) «Και πρῶτα
ἄς ἰδοῦμε ποιὸν ἄλλον παρακάλεσε τὸ παιδὶ νὰ τὸ βοη-
θήσῃ». Ἐντύπωσις τοῦ μερικουῦ σκοποῦ.

Π ρ ο σ φ ο ρ ά (τοῦ 7ου τμ.) «Τὸ παιδὶ ἔρχεται
στὸ ποντίκι—νὰ ροκανίξῃ ἓνα ξερὸ κομμάτι ψωμί».
Ἀναπαράστασις τοῦ τμήμ.

2ος μ ε ρ ι κ ὸ ς σ κ ο π ὸ ς (τοῦ 8ου τμ.).
«Τώρα ἄς ἰδοῦμε, ποιὸν ἄλλον παρακάλεσε τὸ
παιδὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ ποντίκι». Ἐντύπωσις τοῦ μερ.
σκοποῦ.

Π ρ ο σ φ ο ρ ά (τοῦ 8ου τμ.). «Τὸ παιδὶ τότε
τρέχει στὴ γάτα—Κι' ἀμέσως πετιέται ἴσα κατὰ τὸ
ποντίκι». Ἀναπαράστασις τοῦ τμήματος.

3ος μ ε ρ ι κ ὸ ς σ κ ο π ὸ ς (τοῦ 9ου τμ.) «Πῶς
κατορθώνει ἐπιτέλους τὸ παιδὶ νὰ φθάσῃ τὸ κου-
δούνι του». Ἐντύπωσις τοῦ μερ. σκοποῦ.

Π ρ ο σ φ ο ρ ά (τοῦ 9ου τμ.). «Τρομάζει ἐκεῖνο

—κι' ἡμεῖς ἀκόμη καλύτερα. Ἀναπαράστασις τοῦ 9ου τμήμ. καὶ σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τῶν δύο ἄλλων προηγουμένων.

Ἐμβάθυνσις (ἠθική). Ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον μάθημα.

Ἐφαρμογή (γλωσσική). Ἐντύπωσις α') τῶν εἰσαχθεισῶν νέων λέξεων καὶ φράσεων π.χ. «παρακαλεστικά», «ροκανίζει», «εὐχαρίστως», «ὄρμη», «εὐχαριστεῖ», β') τῶν τυχόν ἀντικατασταθέντων ἰδιωμ. γλωσσ. στοιχείων.

Ἀφορμαὶ κ.τ.λ. 1) Ἡ γάτα ὡς θέμα πραγματογνωστικὸν καὶ ὡς πρότυπος λέξις διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ γ ἢ τοῦ τ. 2) Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἑξῆς πραγμάτων ἢ ζώων, τὰ ὁποῖα παρακαλεῖ τὸ παιδί νὰ τὸ βοηθήσουν, διδασκαλία Ἀριθμητικῆς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ 6 κ.ο.κ.

Τελευταία (συγκεντρωτικὴ) διδασκαλία ἐπὶ τοῦ διδαχθέντος παραμυθίου
«Τὸ παιδί μὲ τὸ κουδούνι».

Σκοπὸς τοῦ μαθήματος. «Σήμερα, παιδιά, γιὰ τελευταία φορὰ θὰ ξαναμιλήσωμε γιὰ τὸ παραμῦθι, ποὺ ἐτελειώσαμε προχθές». Ἐντύπωσις τοῦ σκοποῦ, μεθ' ὃ ἐπανάληψις ὀλοκλήρου τοῦ παραμυθίου διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως καὶ τῶν 9 τμημάτων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν. α') συντόμως καὶ β') ἐν ἐκτάσει. Σημ. Ἡ διόρθωσις τῶν ἐσφαλμένων καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν παραλειπομένων θὰ γίνεται πάντοτε μετὰ τὸ τέλος ἐκάστου τμήματος.

Ἐμβάθυνσις γενικὴ, ἤτοι ἐπὶ τῶν ἐν τῷ παραμυθίῳ περιεχομένων κεντρικῶν ἠθικῶν ἰδεῶν. 1) ὅτι δηλ. διὰ τῆς ἐπιμονῆς ἐπιτυγχάνεται ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς καὶ 2) ὅτι μὲ τὸν κακὸν τρόπον δὲν κερδίζει τις τίποτε.

Εἰς τὴν ἐμβάθυνσιν ταύτην προβαίνει ὡς ἑξῆς ὁ διδ.

1) Δ. Τώρα, πού ξεύρετε τόσο καλά ὄλο τὸ πα-
ραμύθι, πέστε μου, πῶς τὰ κατάφερε τὸ παιδί καὶ
πῆρε πίσω τὸ κουδουνάκι του ; Ποιός δηλ. τὸ ἐβοή-
θησε ; Μ. Ἡ γάτα. Δ. Ναί, ἡ γάτα ἐβοήθησε τὸ
παιδί, μὰ ἐκεῖνο δὲν ἐπῆγε ἀμέσως εἰς τὴ γάτα. Θυ-
μᾶστε ποιόν ἐπαρακάλεσε πρῶτα πρῶτα ; Μ. Τὸ
τσεκούρι, κύριε. Δ. Μὰ ἐκεῖνο ; Μ. Μὰ τὸ τσεκούρι
δὲν ἐβοήθησε διόλου τὸ παιδί. Δ. Σὰν εἶδε τὸ παιδί
πῶς δὲν ἤθελε νὰ τὸ βοηθήσῃ τὸ τσεκούρι, τί ἔκαμε ;
Μ. Ἐπῆγε καὶ παρακάλεσε τὴ φωτιά. Δ. Ἄ ! ἔτσι
λοιπὸν ἔκαμε. Δὲν εἶπε : «Τὸ τσεκούρι δὲ μὲ βοηθεῖ,
πάει καλά ! Δὲν θὰ μπορέσω νὰ πάρω πίσω τὸ κου-
δούني μου. Ἄς φύγω !» Ὁχι ! Τὸ παιδί ἐκεῖνο δὲν
ἀπελπίστηκε κι ἔτρεξε κι ἄλλοῦ. Ποῦ ; Μ. Στὴ φω-
τιά. Δ. Κι ὅταν εἶδε πὸς καὶ ἡ φωτιά δὲ θέλει νὰ τὸ
βοηθήσῃ ; Μ. Ἐτρεξε στὸ νερό. Δ. Μάλιστα. Πάλι
δὲν εἶπε ; «Πάει ! ἡ φωτιά δὲ μὲ βοηθεῖ, δὲ
θὰ μπορέσω νὰ πάρω πίσω τὸ κουδούني μου.
Ἄς φύγω !» Ὁχι ! τὸ παιδί πάλι δὲν ἀπελί-
στηκε. Ἀλλὰ τί ἔκαμε ; Μ. Ἐτρεξε στὸ βόδι.
Δ. Μάλιστα. Θὰ εἶπε, φαίνεται, μὲ τὸ νοῦ του
« Ἄς μὴ θέλῃ νὰ μὲ βοηθήσῃ τὸ νερό. Ἐγὼ θὰ
προσπαθῆσω νὰ βρῶ ἄλλον κανένα νὰ μὲ βοηθήσῃ.
Θὰ ἐπιμείνω ». Καὶ τότε θὰ ἔτρεξε στὸ βόδι. Σὰν
εἶδε, πὸς δὲν τὸ βοηθεῖ καὶ τὸ βόδι τί θὰ εἶπε, λέ-
γετε, τὸ παιδί μὲ τὸ νοῦ του ; Μ. Ἄς μὴ θέλῃ τὸ
βόδι νὰ μὲ βοηθήσῃ, ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ βρῶ ἄλ-
λον νὰ μὲ βοηθήσῃ ». Δ. Μάλιστα ! αὐτὰ τὰ λόγια θὰ
εἶπε τὸ παιδί κι ἐπίμεινε, ἕως ὅτου κατώρθωσε
ἐκεῖνο, πὸς ἤθελε. Τί κατώρθωσε ; Μ. Νὰ πάρῃ πίσω
τὸ κουδούني του. Δ. Μάλιστα ! Ἔτσι τὸ κατώρ-
θωσε ! Ἐπίμεινε, ἐπίμεινε, ἐπίμεινε καὶ στὸ τέλος τὸ
κατάφερε. Ἄν δὲν ἐπέμεινε, τί λέγετε ; Μ. Δὲ θὰ
τὰ κατάφερνε. Δ. Γιατί ; Μ... Θάφευγε κι ἔτσι δὲ θὰ
κατάφερνε αὐτό, πὸς ἤθελε. Δ. Ὡστε, τί ὠφέλησε
τὸ παιδί νὰ κατορθώσῃ ἐκεῖνο, πὸς ἤθελε ; Μ. Ποῦ
ἐπίμεινε.

2) Δ. Καλὰ τὸ καταλάβετε αὐτό. Μά, γιὰ νὰ ἰδοῦμε, μήπως ὠφέλησε τὸ παιδί κι ἄλλο τίποτε; (Οἱ μαθηταὶ σιωποῦν.) Δ. Ἐνθυμεῖσθε, γιὰ νὰ καταφέρῃ τὸ παιδί τὴ γάτα νὰ τὸ βοηθήσῃ, πῶς τὸ κατώρθωσε; Μ. Τὴν παρακάλεσε. Δ. Πῶς; Μ. Τῆς εἶπε «Καλὴ Ψιφίνα, σὲ παρακαλῶ, κάνε μου τὴ χάρη». Δ. Πῶς τῆς ἐφέρθηκε λοιπόν; Μ. Καλά. Δ. Ναί. Τὸ παιδί μεταχειρίστηκε καλὸν τρόπο στὴ γάτα, ἐφέρθηκε εὐγενικὰ στὴ γάτα κι ἔτσι τὴν ἐκατάφερε. Ἄμ, ἂν τὴν ἔβριζε, ἂν τὴν ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ αὐτὶ καὶ τῆς ἔλεγε: «Τρέξε, παλιόγατα, νὰ φᾶς τὸ ποντίκι;» Μ. Ἡ γάτα τότε θὰ ἐθύμωνε καὶ δὲ θὰ ἐβοηθοῦσε τὸ παιδί. Δ. Ὡστε νὰ κι ἄλλο ἓνα πρᾶγμα ποὺ ὠφέλησε τὸ παιδί, γιὰ νὰ κατορθώσῃ αὐτό, ποὺ ἢ θ' εἶλε, γιὰ νὰ κατορθώσῃ τὸ σκοπό του. Ποιό νὰ εἶναι αὐτό, λέγετε; Μ. Ποὺ ἐφέρθηκε στὴ γάτα μὲ καλὸ τρόπο. Δ. Ἔτσι λέγω κι ἐγώ. Μὲ τὸν καλὸν τρόπο ὠφελήθηκε τὸ παιδί. Ἐνῶ, ἂν ἔδειχτε κακὸν τρόπο; Μ. Θὰ ζημιωνόταν.

Ἐξαγωγή τοῦ γενικοῦ.

Ἐντὶ πάσης ἀποπειράς πρὸς ἐξαγωγήν τῶν ἀνωτέρω δύο κεντρικῶν ἠθικῶν ἰδεῶν, τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς τὸ δεύτερον παραμῦθι «Τὸ παιδί μὲ τὸ κουδούνι», ἧτις ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀφθόνου σχετικῆς ἠθικῆς πείρας τῶν μαθητῶν, θὰ ἦτο βεβιασμένη, δύνανται οἱ μαθηταί, μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἠθικὴν ἐμβάθυνσιν, νὰ σχηματίσουν σειρὰν μερικῶν ἠθικῶν κρίσεων ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ὡς ἑξῆς :

Σκοπός: «Καὶ τώρα, παιδιά, ἄς ἰδοῦμε ποιὸς ὠφελήθηκε καὶ ποιὸς δὲν ὠφελήθηκε σ' αὐτὸ τὸ παραμῦθι». Ἐντύπωσις τοῦ σκοποῦ,

Στάδιον βον. Σύγκρισις. Δ. Καὶ πρῶτα πέ-

στε μου, ποιός ὠφελήθηκε; Μ. Ὁφελήθηκε τὸ παιδί, γιατί ἐπέτυχε ἐκεῖνο, πού ἤθελε. Δ. Μάλιστα. Καί τί ὠφέλησε τὸ παιδί σ' αὐτό; Μ. Πρῶτα ἐπέμενε κι ὕστερα ἐφέρθηκε μὲ καλὸ τρόπο. Δ. Ποιός ἄλλος ὠφελήθηκε; Μ. Κανένας. Δ. Γιατί τάχα; (Οἱ μαθηταὶ σιωποῦν.) Δ. Γιὰ θυμηθῆτε πρῶτα τὸ χαμόδενδρο, ὅταν τὸ παρακάλεσε τὸ παιδί νὰ χαμηλώσῃ μὲ τί τρόπο ἐφέρθηκε στὸ παιδί; Μὲ ἄσχημο τρόπο. Δ. Καί τί ἐκέρδισε μὲ τὸν ἄσχημο αὐτὸ τρόπο του στὸ τέλος; Μ. Δὲν ἐκέρδισε τίποτε, κύριε. Ἴσα, ἴσα ἀναγκάστηκε στὸ τέλος νὰ χαμηλώσῃ. Δ. Ὡστε μὲ μὲ τὸν ἄσχημο τρόπο του δὲν ὠφελήθηκε τίποτε τὸ χαμόδενδρο. Ἐὰν ἐφέρετο μὲ καλὸν τρόπο στὸ παιδί; Μ. Μποροῦσε νὰ ὠφελῆθῃ. Δ. Πῶς; Μ. Τὸ παιδί θὰ τὸ εὐχαριστοῦσε. Δ. Ὅπως; . . . Μ. Ὅπως εὐχαρίστησε καὶ τὴ γάτα. Δ. Μάλιστα. Καλὰ τὸ ἐνθυμηθήκατε. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸ τσεκούρι ὠφελήθηκε ἢ ἐζημιώθηκε; Μ. Δὲν ὠφελήθηκε, κύριε. Δ. Γιατί; Μ. Γιατί κι αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ κἀνῃ ἐκεῖνο, πού δὲν ἤθελε στὴν ἀρχή. Δ. Γιατί τάχα νὰ ζημιωθῇ τὸ τσεκούρι; Μ. Γιατί κι αὐτὸ ἐφέρθηκε στὸ παιδί μὲ ἄσχημο τρόπο. Δ. Ποιός ἄλλος ἔπαθε τὸ ἴδιο; Μ. Ἡ φωτιά, τὸ νερό, τὸ βόδι καὶ τὸ ποντίκι. Δ. Γιατί νὰ μὴ ὠφεληθοῦν κι αὐτὰ τίποτε; Μ. Γιατί κι αὐτὰ δὲν ἐφέρθηκαν καλὰ στὸ παιδί. Δ. Μάλιστα. Ὁραῖα τὰ βρήκατε ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα.

Στάδιον 4ον. Σ ύ σ τ η μ α. Δ. Πέστε μου λοιπὸν τώρα σύντομα 1) Ποιός ὠφελήθηκε καὶ γιατί; Μ. Ὁφελήθηκε τὸ παιδί, γιατί ἐπίμενε καὶ ἐφέρθηκε μὲ καλὸ τρόπο. Δ. 2) Ποιός ἐζημιώθηκε καὶ γιατί; Μ. Ἐζημιώθηκαν τὸ χαμόδενδρο, τὸ τσεκούρι, ἡ φωτιά, τὸ νερό, τὸ βόδι καὶ τὸ ποντίκι, γιατί ἐφέρθηκαν ὅλα μὲ ἄσχημο τρόπο.

§ 3. Διάγραμμα σύντομον τῆς διδασκαλίας
τοῦ τρίτου παραμυθίου « Ἡ ἀδελφή τοῦ
βασιλόπουλου ».

Γενικὸς σκοπὸς ὁλοκλήρου τῆς ἐνότητος:
« Ἀπὸ σήμερα θ' ἀρχίσωμε νὰ μαθαίνωμε κι ἄλλο
παραμῦθι, γιὰ τὴν « ἀδελφή τοῦ βασιλόπουλου ». Ἐν-
τύπωσις τοῦ γεν. σκοποῦ.

Διδασκαλία τοῦ 1ου καὶ τοῦ 2ου τμήματος τοῦ ἀνω-
τέρω παραμυθίου.

1ος μερικὸς σκοπός. « Καὶ πρῶτα πρῶτα θὰ μά-
θωμε, τί ἔκαμνε ἓνας βασιλιάς καὶ μιὰ βασί-
λισσα, γιὰ ν' ἀποχτήσουν ἀρσενικὸ παιδί ». Ἐντύ-
πωσις τοῦ μερ. σκοποῦ.

Στάδιον 1ον. Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ῆ. Ἀνάλυσις
τῆς πείρας τῶν μαθητῶν καὶ διασαφήνισις τῶν περὶ
βασιλέως, βασιλίσης καὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου γνώ-
σεων αὐτῶν.

Στάδιον 2ον. Π ρ ο σ φ ο ρ ἄ τοῦ 1ου τμήματος.
« Μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ—νὰ τοὺς χαρίσῃ ἓν' ἀγόρι ». Ἀναπαράστασις τοῦ τμήμ. ὑπὸ τῶν μαθητῶν, κατὰ
τὰ γνωστά.

2ος μερικὸς σκοπός. « Τώρα θὰ μάθωμε
τί ἔκαμε ἡ βασιλοπούλα, γιὰ ν' ἀποχτήσῃ ἀδελφόν ». Ἐντύπωσις τοῦ μερικοῦ σκοποῦ.

Π ρ ο σ φ ο ρ ἄ τοῦ 2ου τμήματος. « Χωριστὰ
ἀπὸ τὸ βασιλιά—ἐγὼ εἶμαι ὀλομόναχη στὸ παλάτι ». Ἀναπαράστασις τοῦ 2ου τμήμ. καὶ σύνδεσις αὐτοῦ
μετὰ τοῦ 1ου.

Σημ. Κατὰ πᾶσαν Π ρ ο σ φ ο ρ ἄ ν ἄς μὴ λη-
σμονῆται ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ὅτι ἐπιβάλλεται τὰ
εὐκολώτερα μέρη αὐτῆς νὰ δημιουργοῦνται ὑπὸ τῶν

μαθητῶν δι' ἐκφράσεων προσδοκιῶν. Π. χ. Κατὰ τὴν Προσφορὰν τοῦ 1ου τμήμ. ὅταν ὁ διδ. φθάσῃ διηγούμενος μέχρι τῆς προτάσεως «ἐκεῖ μέσα στὸ παλάτι ὁ βασιλιάς καὶ ἡ βασίλισσα ἐξοῦσαν πολὺ ὠραῖα», διακόπτων τὴν συνέχειαν τῆς διηγήσεως, ἐρωτᾷ: «Πῶς δηλαδή;» Καὶ οἱ μαθηταὶ συμπληροῦντες λέγουν· «Ἐτρωγαν ὠραῖα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα. Ἐφοροῦσαν ὠραῖα φορέματα. Κοιμῶνταν σὲ ὠραῖα καὶ μαλακὰ κρεβάτια. Γλεντοῦσαν πολλὰς φορὰς κλπ. Ἐπίσης τὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴν τῆς βασιλοπούλας εὐκόλον εἶναι νὰ δημιουργήσουν μόνοι των οἱ μαθηταί.

Ἐ μ β ά θ υ ν σ ι ς ἠθικὴ καὶ ἐπὶ τῶν δύο τμημάτων; Οἱ μαθηταὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ διδ. α') ἐκτιμῶν ἠθικῶς τὴν διαγωγὴν τοῦ βασιλέως, τῆς βασίλισσης καὶ τῆς βασιλοπούλας, οἵτινες, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ του, καταφεύγουν εἰς τὸν Θεόν. β') ἐξετάζουν καὶ εὐρίσκουν τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης πρὸς τὸν Θεὸν καταφυγῆς τῶν ἀνωτέρω προσώπων.

Στάδιον 5ον. Ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ (γλωσσικὴ). Ἐντύπωσις τῶν ὑπείσαχθειςῶν νέων λέξεων «παλάτι», «ἀνδρόγυνο», «ἀγόρι», «βασίλειο», «σύντροφος» καθὼς καὶ τῶν τυχόν ἀντικατασταθέντων γλωσσικῶν ἰδιωμ. στοιχείων.

Ἄ φ ο ρ μ α ί. 1) Πρὸς δημιουργίαν καὶ ἐκμάθησιν προσευχῆς τινος παρακλήσεως· 2) διὰ τὴν πραγματογν. ἐξέτασιν τοῦ σ π ι τ ι ο ὦ.

Διδασκαλία τοῦ 3ου τμήματος τοῦ παραμυθίου
«ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλόπουλου»

Μ ε ρ ι κ ὸ ς σ κ ο π ὸ ς. «Σήμεθα θὰ μάθωμε, πῶς ἔγινε αὐτό, πὺ ἠθελε ὁ βασιλεύς, ἡ βασίλισσα καὶ ἡ βασιλοπούλα». Ἐντύπωσις τοῦ μερικῶ σκο-